

ŽENSKI SVET

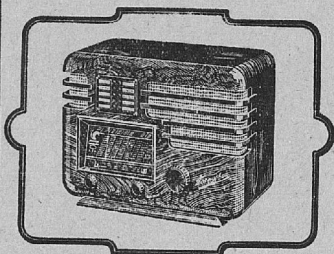
 1938 · LETO · XVI

NOVEMBER ERNA MUSER: OB DVAJSETLETNICI ·
VIDA TAUFER: TIHO HODIM K CERKVI
NA GROBOVE · A. M. KLEMENT: ZAČETNICA · BETA LEVSTIK:
NAŠA VAS, SAJ SE NE MOREŠ SMEJATI · MARJA TRATNIK: V
MRazu IN MEGLI · ANGELA VODE: MIR SMO OHRANILI ·
MARJA BORŠNIK: NEKAJ MISLI O ZOFKI KVEDROVI OB IZIDU
„HANKE“ · I.: V MAJHNEM PARNIKU PO JUŽNEM JADRANU ·
O. G.: II. BALKANSKI KONGRES UNIJE ZA ZAŠČITO DECE ·
KRITIKE IN POROČILA · OBZORNIK · PRILOGE: NAŠ
DOM, MODNA PRILOGA, KROJNA POLA

*Varuj in neguj svoje zobe,
dvakrat na dan s:*

Chlorodont zobno pasto

Zabavni družabnik, instruktor, informator
je radio aparat

HORNYPHON
zmaguje!

Prepričajte se o tem pri
„RADIO PEGAN“-u
v Ljubljani, Tyrševa cesta 12

Meščanskega gospodinjstva bi se rado naučilo 17 letno, močno, zdravo, dobro vzgojeno in nadarjeno kmetsko dekle. Priporočamo jo našim naročnicam.

POPRAVEK. Grozdni teden. Pod tem naslovom smo prinesli v oktoberski številki poročilo o priveditvi Zveze gospodinj. V poročilu so bile netočno navedene nakupne cene grozdja in sicer Zveza ni plačevala grozdja po din 2[—] in 2⁵⁰, marveč po din 2⁵⁰ v Belokrajini in po din 3[—] štajersko grozdje. K temu je treba prišteti prevozne stroške v Ljubljano in razvažanje po mestu.

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša din 64[—], polletna din 33[—], četrtletna din 17[—]. Posamezna številka din 6[—]. Sam list s prilogo «Naš dom» din 40[—], same priloge din 48[—]. Za Italijo Lit. 24[—], posamezna številka Lit 2⁵⁰; za ostalo inozemstvo din 85[—]. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici štev. 12/II. Telefon štev. 32-80. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska-tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavniki Peter Veit, Vir.)

Slika na naslovni strani: Miha Maleš: Primčeva Julija.

Ob dvajsetletnici

Erna Muser

Leta sedemnajstega so slovenski poslanci s skupno izjavo in skupno zahtevo stopili pred dunajsko skupščino in za isto izjavo in za isto zahtevo so stopile slovenske žene skupno pred najširšo slovensko javnost. Razburkanim valovom svetovnega dogajanja krmari naše narodne usode niso bili kos, ko pa jih je vihar najvišje pogнал, so zagrabili za krmilo, da ga leto za tem, ko se je vsa trhla stavba starega državnega in družbenega reda poslednjič grozeče zatresla, zopet izpuste in se v negotovosti sprašujejo: Kaj sedaj? Kaj z državo in kaj z družbo? Odgovarjal pa je čas in ni odgovarjal dosledno. Marsikdo je trepetaje čakal, kako bo končni odgovor izzvenel, in ker je izzvenel tako, da ostani v družbeni ureditvi vse pri starem, siti sit in lačni lačen, pravice žejni pravice žejen, se je moglo zgoditi, da žená, ki so v tistih dneh, ko so v imenu svobode padali narodnostni okovi, glasno in pogumno zahtevale svobodo tudi za svoj narod, ni nihče osvobodil.

V načrtih in predlogih za bodočo ureditev bodoče države SHS je samo slovenska socialistična stranka govorila tudi o ženskih političnih pravicah, ko je zahtevala, da se zajamči na vsem ozemlju države SHS polna svoboda političnega delovanja in izvedejo volitve v konstituantu, ki naj bi šele dokončno odločila o bodoči obliki države na osnovi splošnega, enakega in tajnega direktnega glasovanja, z zaščito manjšin, za vse moške in ženske državljane, ki so dovršili 20. leto. Vendar pripominja Albin Prepeluh, ki je ta predlog z drugimi iz tistih let objavil v svojih «Pripombah k naši prevratni dobi» (Sodobnost, 1936, 116), da je bil ta predlog povsem osebni in da delavske organizacije niso nikjer sklepale o njem. Značilen in zanimiv pa je zlasti zaradi tega, ker so naše žene, ki so si v zvezi z majsko deklaracijo prizadevale dobiti zanjo čim več podpisov, vsaj po svojih predstavnicah pripadale ostalima slovenskima strankama, ki pa niti po svojem vodstvu nista niti s kratko omembo nastopili za ženske politične pravice. Ustavotvorna skupščina, ki se je sešla 12. decembra 1920. leta, je sklenila na Vidov dan prih. leta ustavo, ki določa v členu 70., da ima vsak državljan po rojstvu ali naturalizaciji, če je dovršil 21. leto, volilno pravico. In dostavlja na kraju: «Zakon odloči o ženski volilni pravici.»

Takoj naslednji člen določa, kdo izgubi začasno volilno pravico: kdor je bil obsojen na temnico, kdor je bil obsojen na izgubo državljanskih časti, kdor je v konkurzu in kdor je pod skrbstvom. Prva ustava v prvi po tolikih stoletjih svobodni slovenski domovini je torej žene, ki so vsa ta sužnja stoletja ohranjale narodu narodno samobitnost in iz roda v rod kot najvišjo dediščino zapuščale svojim otrokom zatirani in zapostavljeni slovenski jezik, stavila v isto vrsto s težkimi zločinci in kakor koli nesamostojnimi ljudmi. Kajti zakona, ki bi odločal o ženski volilni pra-

vici, ni nikoli bilo. Nasprotno so ostali v drugih delih države v veljavi celo zakoni, ki še mnogo bolj poudarjajo ženinovo suženjsko odvisnost in podrejenost razmerje na pram kateremu koli moškemu.

In vendar vsaj slovenski možje v dneh odmiranja starega in nastajanja novega niso pokazali nobene posebne politične zrelosti. Nasprotno. Po štirih umazanih, lačnih, krvavih letih svetovne vojne so se vsega naveličani vračali domov. Kot niso vedeli, čemu so jih vsa ta leta silili k ubijanju in umiranju, se tudi ob povratku niso zavedali, da bi mogli vsaj v zadnjih trenutkih, preden bi odvrgli zasovražene vojaške pritikline, dodati vsem prejšnjim brezmiselnim dejanjem žalostne svetovne drame en sam prizor zavestnega, strnjene in odločnega nastopa za slovensko skupnost. Nezerli so odhajali in se nezreli vračali. Služili so in ubogali, pa se obojega naveličali, za razliko od raznih voditeljev in voditeljčkov, ki bi bili po večini še služili in ubogali, pa nenadoma ni bilo koga ubogati in komu služiti. Čas jih je siloma napravil za gospodarje, preden so pozabili, da so bili še včeraj hlapci, in so zato slabo gospodarili in nam zagospodarili edinstveno priliko, ki bi bila mogla ostvariti zedinjeno Slovenijo, politični sen naših prednikov iz 19. stoletja. In z njo svobodo, ki bi je bili deležni vsi Slovenci in Slovenke. Kot se danes ob najnovejših dogajanjih v svetu in ob vlogi velikih evropskih sil marsikdo začudeno in ogorčeno sprašuje; ali naj odslej tile in takšne določajo malim narodom njih prostor na soncu, bi mogle tudi me začudeno pribiti: Takšne so nam in nam še vedno krojijo usodo?!

Ustava iz 1931. leta je prav tako kot vidovdanska prepustila posebnemu zakonu, da odloči o ženski volilni pravici. Ob dvajsetletnici bi morale zahtevati k že dolgo nameravanemu novemu volilnemu zakonu še zakon, ki ga ustava, v kakšnem smislu sicer, ne moremo vedeti, predvideva, zakon, ki naj bi nam dal vse politične pravice in s tem tudi dejansko enakopravnost v vseh ozirih. Poslednjih dvajset let je več kot jasno dokazalo, da so vse naše že pridobljene pravice v neprestani nevarnosti, ako nimamo nikogar, ki bi na odgovornem mestu skrbno čuval nad njimi, in še, da z marsičem, kar bi doseči in izvesti hotele sebi, mladini in vsemu narodu v prid; naletno ob vsaki priliki povsod le na gluha ušesa. Zlasti poslednja leta moramo neprestano ugovarjati in spet ugovarjati: proti nesprejemanju deklet na učiteljska, proti odvzemu draginskih doklad poročenim ženam, proti delnemu celibatu učiteljic in zahtevati, brez uspeha zahtevati: neokrnjeno žensko gimnazijo v Ljubljani, novo prepotrebno bolnišnico povsem sodobnim zahtevam ustrežajočo, in popolno žensko samostojnost in enakopravnost priznavajoč državljanski zakonik in seveda volilno pravico. Mislim pa, da dokler te ne bomo dobile, bodo vsa ostala naša hotenja že vnaprej obsojena na neuspeh ali le na delni uspeh. Kajti dejstvo, zelo žalostno dejstvo je, da smo slovenske žene v svobodnem delu slovenske domovine zatirana plast naroda; zato bi bila najlepša in najbolj primerna proslava dvajsetletnice delnega slovenskega osvobojenja, osvobojenje nosilke in ohranjevateljice slovenskega naroda in proslava dvajsetletnice sožitja s Hrvati in Srbi osvobojenje hrvatske in srbske žene.

Žena je v družbi vedno socialno napredna. Ženinovo delo in sodelovanje je družbi in narodu potrebno, dvojno potrebno majhnemu narodu, ki je po tolikih stoletjih suženjstva dosegel svobodo, ki si jo hoče tudi ohraniti.

Tiho hodim k cerkvi na grobove

Taufer Vida

Tiho hodim k cerkvi na grobove,
kjer široka lipa šelesti.
Gledam griče in po njih domove;
po dolini mi pogled hiti.

Tam čez mejo sijejo gorice,
vse zamaknjene v poletno rast.
Veter ziblje klasje in plavice
zemlje, ki bila je naša last.

Vabijo nas stari spomeniki,
polni veličine in lepote.
Na vrhovih stražijo mejniki
in zapirajo pečeno pot.

Duša se ne more razvedriti.
Črta mejnih kamnov jo teži.
Usta se bojijo govoriti.
Bol zastira žalostne oči.

Začetnica

Ana Marija Klement

Ančka je delala že tri tedne v tvornici barv in kemičnih izdelkov. Kakor si je prizadevala, da dela hitro in pravilno, je bilo kljub temu še vedno kaj narobe. Še vedno je čutila vaše uprte neprijazne poglede, še vedno je slišala pikre opazke delavk in prenašala z vso potrpežljivostjo jezo predelavke, ki se je vedno le nad njo znesla. Bila je to pač grenka doba začetnice, ki mora pretrpeti marsikaj. Šibkejšim odvzame tako ravnanje vse veselje do dela, ki so si ga prej več ali manj predstavljale lepše. Izurjena delavka z neko nevoščljivostjo in zaničevanjem gleda na delo začetnice. Zdi se ji do skrajnosti nerodna. To je tudi neke vrste maščevanje za hude ure, ki jih je kot začetnica sama pretrpela.

Ančka je k vsemu zarito molčala, kljub temu, da so ji silile solze v oči. S še večjo vnemo je opravljala svoje delo. Polnila je z barvo papirnate vrečice. Čeprav je bilo delo na videz lahko, je imelo svoje težave, ki jim je v kratkem času malokatera začetnica bila kos. Delo se je lahko razdelilo na tri dobe.

Ena — delavka zajame barvo z lopatico.

Dve — lopatico z barvo potegne po pritrjeni deski, da ostane lopatica samo do roba polna.

Tri — barvo strese v vrečico, ki jo medtem prime z desno roko.

Delavka mora pri tem paziti, da je lopatica vedno polna do roba, da je mera vedno enaka. Doseči mora potrebno hitrost in izurjenost v najkrajši dobi, tako da imata dve nadaljni delavki, ki porivata napolnjene vrečice v zunanje, tiskane, vedno dovolj dela. Ostale delavke vrečice lepijo. Najhujše delo ima seveda tista, ki polni barvo, ker je v neposrednem dotiku z barvo in se zelo zamaže. Barvni prah prodre do kože, v nos, v usta in lase. Ves čas mora stati in izvrševati enakomerne gibe, kar povzroča posebno pri šibkejših začetnicah bolečine med lopaticami in v desni roki.

Ančka se je sicer nekoliko privadila, toda izurjena seveda še ni bila. Vsak čas je bilo nekaj narobe.

«Kaj se spet tako kadi? Kaj mislite, nesreča, pogledjte, kako je vse zaprašeno in zamazano. Rahlo zajemajte, rahlo stresajte noter! Če pa nočete, tam so vrata. Ubo-gati morate, naj se zgodi kar koli. Ne bom se zmeraj z vami jezila.»

«Pa pogledjte, gospa, kako spet drži lopatico, še lopatice ne zna držati,» se je oglasila delavka, ki je delala poleg Ančke. Vzela je napolnjeno vrečico in jo je dala na tehtnico. Mera je bila slaba.

«Kolikokrat sem vam že rekla, kako se drži lopatica! Moj Bog! Petletnega otroka bi prej naučila, vam pa je že petnajst. Zadnjič vam pravim, če ne boste delali, kakor je treba, boste sfrčali ven, še vedeli ne boste kako.»

Ančka se je le s težavo premagala. S papirjem si je omotala držalo lopatice, ker je bilo od potu in barve umazano in lepljivo. Osnažila si je nos. Barvni prah je namreč povečeval tvorbo sluzi, tako da je večkrat morala porabljeni robček, prav za prav kos cunj. Barvasta umazana sluz se je zajedla v platno, madežev pa ni bilo mogoče oprati.

Rrrrr — Halo, oddelek za barvo — — — tisoč? — — Takoj!

«Ančka, posodo z barvo stran, vzemite drugo in prinesite rožnato ‚Ideal‘. In hitro!»

Komaj je Ančka zapustila delavnico, se je oglasila Rezika.

«To se ji bo lušno zdelo, ta še ni polnila ‚Rozike‘. Nič ji, punce, ne povejte, kako naj se zaščiti, naj se je malo naj.»

Druge so se smejale. «Saj smo se je me tudi, naj izkusi tudi ona.»

«Ali ste jo videle, kako se je držala, ko jo je gospa kregala? Kot kakšna užajljena princesa.»

«Ta punca je tako počasna, še mene jeza prime, ko jo gledam. Doma naj ostane, če se ji ne ljubi delati.»

«Vsaka si misli, da bo ta dan že nekako prebila, glavno da dobi denar v soboto. Take so sedaj punce. Nič se resno ne zavzemajo za delo. Govori jim človek, pa kakor da bi tem štirim stenam govoril. Neverjetno!»

Medtem je vsaka vzela košček vate, ga vtaknila v nosnice in sedla dalje proč od mesta, kjer je Ančka polnila vrečice. Ko je prišla z barvo, je takoj začela z delom. A kmalu je občutila hud prah, ki se ji je zajedal v nosnice in oči. Kihala je in v oči so ji silile solze. Nosnice so jo bolele že prej in zdaj je bilo še huje. Videla je, kako je Tončka s komolcem suvala Reziko, ko je ona morala kihati. Bilo jo je sram in se je premagovala, kolikor se je le dalo. Polnila je, da je bila vsa potna. Niti nosu ni več brisala, ker bi ji to vzelo preveč časa. Sluz je požirala. Kmalu jo je začela boleti glava. Ko bi vsaj že bilo poldne, si je želela.

«Hitro.» je velela predelavka. «En, dva, tri, en, dva, tri. Natančno! En, dva, tri...»

Ančka je delala kakor stroj. Hotela je zatreti vse občutke. Samo roka naj se giblje. En, dva, tri en, dva, tri...

Končno je le zazvonilo poldne. Osem delavk je strgalo umazane predpasnike in zaprašene rute s sebe. Stekle so k obema umivalnikoma in so se tiščale okrog njih. Za Ančko ni bilo prostora. Ni se upala tiščati med nje. Saj je tako umazana. Sama se je umivala najmanj četrto ure, preden je kolikor toliko umila barvo z rok in z obraza. Kar se je zajedlo v kožo, seveda ni šlo.

Domov je imela daleč in zato ji je mati vsak dan dajala nekaj seboj. Danes ji je dala dve jajci, kruh in kavo. Ančka je čutila v ustih nek zoprni sladkobno grenak okus od barve, imela je neprijeten občutek v želodcu in bolečine v glavi. Popila je samo kavo, da prežene neprijeten okus. Nato je šla na dvorišče med delavke iz drugih oddelkov, ki so kakor ona bile iz okolice. Sedla je na star zaboj.

Ni si predstavljala Ančka, da bo tako hudo. Kako vse drugače je bilo do zdaj njeno življenje tam doma pod holmom na kraju vasi. Sonce sije tam ves dan, smejo se drevesa in rože in vse je prijazno. Tukaj je sama nevoščljivost, sovraštvo, — umazano, grdo je vse. — Kako je bila vesela, ko so jo po tolikih prošnjah vendar sprejeli na delo. Kako grozno je bila ponosna, ko je prinesla svoj prvi zaslužek! Položila ga je na mizo in prav kakor oče je tudi ona rekla materi: «Tukaj imaš denar.» Nato je strgala umazano obleko s sebe in se je z vso vnelo začela umivati, gledajoč po strani, kaj bo mati počela. Bila je videti zelo vesela. Šla je k mizi in je štela denar. «Sto osem dinarjev, to si bila pa res pridna, Ančka.» Pristopila je k njej, v očeh je imela solze, ki si jih je obrisala s predpasnikom. «Ančka, otrok moj, če pomislim...»

«Nič,» jo je prekinila Ančka, «sedaj bomo živeli kakor grofje, mama.» Smejali sta se obe dve in sta se objeli.

Zvečer so imeli žgance zabeljene z ocvirki in mali Tone je vprašal: «Ali bomo zdaj zmeraj imeli ocvirke na žgancih, ko tudi Ančka prinese denar?»

*

Popoldne pri delu je bilo še huje. Prišla je na vrsto barva za tla, ki so ji delavke pravile «fusika» (iz nemškega Fussbodenfarbe). Barva je bila rumena in nekoliko lepljiva. Težko se je enakomerno zajemala. Zato je bilo treba večkrat tehtati, s tem se je delo zavlačevalo.

«Še ena naj pomaga polniti, sicer bomo stale brez dela,» je rekla predelavka. Prišla je delavka, ki je že bila več let pri podjetju in ji je delo šlo igrave izpod rok. Ančka bi bila rada delala v enakem tempu, a ni šlo. Bolečine v nosu in glavi so postajale čedalje bolj neznosne. Kljub temu se je junaško držala na nogah.

«Hitro, punce, hitro! Mudi se! Do štirih mora biti na pošti. Razgibajte se! Ančka, kaj spite? Hitro! Poglejte Angelo! En, dva, tri, en, dva, tri...»

Sto — dvesto — tristo — petsto vrečic.

En, dva, tri, en, dva, tri...

«Hitro! En, dva, tri...»

«Natančno! En, dva, tri...»

Tisoče, desetisoče vrečic — danes, jutri, vedno. Vedno — en, dva, tri, en, dva, tri. Nikoli oddiha. Črni, umazani zidovi, črne mize, tla, zakajeni, neprijazni obrabi, pobarvani zobje! Kje je sonce? Zrak, svež zrak! Zadušila se bom. Ne — ne — ne! Nenadoma je Ančka videla vse rumeno. Neštete lopatice so se čudno premetavale v zraku. Zajela je barvo, naprej ni mogla. Padla je na tla.

«Kaj je? Kaj se je zgodilo?»

«Padla je, Ančka je padla.»

«Pošteno se je najedla barve, jo bo že minilo.»

«Spravite jo hitro v predsobo. Vi pokličite Dolenca, ostale pa na delo.» je poveljevala predelavka. «Kaj sem rekla? Vedve hitro opravite in se takoj vrnite, delo ne sme zastati, itak smo že precej zamudile.»

Ančko so položile v predsobi na stol in se vrnile na delo.

«Revše, precej slabotna je. In mlada je še. Delo pa ji gre od rok. Seveda, kričati moram, sicer se ne bo privadila hitro delati. Menda se ni preveč udarila, ko je padla?»

Predelavka je šla v predsobo. Dolenc je bil že pri Ančki. Držal ji je nekaj pod nos.

«Kakšno brisačo od barve prinesite in ji umijte obraz z mrzlo vodo,» je rekel. Počasi je Ančka prihajala k sebi. Odprla je oči in ko se je zavedla, je zavzdihnila. Dve solzi sta se ji potočile iz oči.

«Nič hudega, gospodična, korajžni bodite, jutri bo že dobro,» je rekel. «Danes vam ni treba več delati. Domov pojdite, pa se spočijte, jutri pa spet na delo.»

«Če ste še slabi, malo počakajte. Doma naj vam mati skuha lipovca. Spotite

se, pa bo dobro. Ako vam ne bo bolje, pridite po listek in pojdite na bolniško,» je svetovala preddelavka. «Midva pa na delo, Dolenc.»

Nenadoma se je zatemnilo v vratih. Vstopil je nadzornik.

«Kaj je? Kakšno sejo spet imate?»

«Neka delavka je omedlela, gospod Seidler,» je rekla preddelavka.

«Zato je Dolenc tukaj. Neverjetno! Če koга bolha piči, bi že vsa tovarna pustila delo in zijala.»

Preddelavka je že med govorom hitro hušknila v delavnico. Dolenc je že bil med vrati.

«V paketni oddelek, Dolenc. Skrbite, da bodo pošiljke pravočasno na pošti,» je poveljeval nadzornik.

Medtem se je Ančka dvignila s stola. Stopila je v kot in je tam čakala kot prestrašen ptiček. Čutila je neizmeren strah pred nadzornikom. «Zdaj me bo pošteno okregal in me odpustil,» je z grozo pomislila.

Toda prišlo je ravno narobe. Nadzornik jo je nekaj časa gledal, medtem se je njegov obraz čudno omehčal, celo nasmehnil se je. Milo se je nasmehnil.

«Kaj se me tako bojiš punca? Saj nisem volk, ne bom te požrl.» Njegov glas je bil prijazen in mehak kakor svila.

Ančka je osupnila. Debelo ga je gledala in je bila zmedena kakor še nikoli.

«Ti si tista nova, kaj ne? Kako pa te kličejo?»

«Ančka,» je zašepetala boječe.

«Ančka si torej? No prav, prav. Koliko si pa stara?»

«Spomladi mi bo šestnajst, gospod.»

Nadzornik se je smejal. «Tako, no in kaj je zdaj bilo s teboj? Kar vse mi povej in nič se ne boj.»

Ohrabrena po njegovem prijaznem glasu je dejala Ančka: «Slabo mi je bilo, gospod. Glava me še zdaj boli. Padla sem. Barva je bila tako huda. Pa se bom navedila, gospod, nikar me ne odpustite zaradi tega! Ko se bom privadila, bom delala kakor živina. Doma tako rabimo denar. Pet otrok nas je, jaz sem najstarejša. Ata so zidar. Poleti že zaslužijo, pozimi pa nič. Nikar me ne odpustite, gospod!»

Nadzornik ni bil le ginjen, Ančka mu je na vso moč dopadla. Pod umazanimi cunjami se je skrivalo mladostno telo, ki je že dobilo žensko obliko.

«Še na misel mi ne pride, Ančka, da te odpustim. Jutri, če se počutiš dobro, pridi na delo. Obleci drugo obleko, ker je ta umazana od barve. Poslal te bom v drugi oddelek. Upam, da se ti bo tam bolj dopadlo. Midva pa bova prijatelja, kaj ne, Ančka?»

«Kako ste dobri, gospod — tako sem vesela.» Ančka se je milo smejala skozi solze. Nadzornik jo je prijel za podbradek, nekam čudno jo je gledal in je rekel tiho: «Tu nekje iz vasi si doma, poljska roža si. Zelo rad imam poljske rože.» Nasmehnil se ji je. Nato se je naglo obrnil in zapustil predsobo.

*

Ančka je šla skozi polja proti svojemu domu. Bila je jesen. Gozd nedaleč ob poti je žarel v soncu v brezštevinih barvah. Prekrasno se je zdelo Ančki to popoldne. Bila je še vsa zmedena. Nenadno se je znašla pred nečem nadomisljivim. Nekam imenitno se je čutila, povzdignjeno po tolikih dneh zapostavljanja in zaničevanja. Prijeten je bil ta občutek, neznansko prijeten! V srcu je čutila zadoščenje za vse trpinčenje. Kako je dober ta gospod Seidler.

Doma ni bilo nikogar. Ključ je našla na dogovorjenem mestu pod kamnom za drvarnico. Odprla je in ko je odložila, je vzela z okna kos razbitega gledala. «Moj Bog, kako sem zamazana, grda, pa me je tako gledal,» Vzela je škaf, napolnila ga je z vodo, strgala raz sebe obleko in se umila od glave do pete. Šele zdaj je čutila zopet nastopajočo slabost in glavobol, ki ju je nenaden doživljal potisnil v ozadje.

Oblekla je čisto srajco in se še enkrat ogledala. Zasmejala se je sama sebi. «Poljska roža — imam rad poljske rože» — kako čuden je bil in ta njegov pogled. Prvič se je Ančka vznemirila, sama ne vedoč zakaj. Legla je v posteljo. Kakor kamni težke vcke so ji padle na oči.

*

Že štirinajst dni dela Ančka v novem oddelku. Veliko bolj prijazni so z njo kot pri barvi. Ančka ne ve, kako vsi šepčejo, da je protežiranka gospoda Seidlerja. Samo po sebi se razume, da se mora z njo drugače ravhati kot z navadno delavko. Nekega dne popoldne pride delavec iz magacina v oddelok; kjer dela Ančka.

«Ančka Vrhovec naj pride v magacin,» pravi.

Ančka se prestraši. Dvigne se in hiti za delavcem. Ostale delavke se spogledajo, nasmehnejo se, a ne rečejo nič. Stara predelavka v dotičnem oddelku ne mora pogovorov med delom.

Ančka stoji pred nadzornikom. Ta sedi pri mizi in nekaj zapisuje. Nato se dvigne.

«Torej, Ančka, imam delo zate. Poglej te pole, to je nekaj novega. Nova zamisel našega šefa, končno, to nas ne zanima, kaj? Pokažem ti, kako se pole pregibljejo in porivajo v kuverte. Delo boš opravljala tukaj pri meni. Saj mislim, da se me ne bojiš več, kaj ne; poljska roža?»

Prime jo za podbradek. Njegov pogled jo žge. V veliki zadregi zapre oči.

«Ne, ne bojim se vas, gospod. Dobri ste z menoj,» pravi sramežljivo. Nadzornik se nasmehne sam pri sebi.

«Sedi na stol k mizi,» pravi «pokaži ti bom delo.» Sam sede poleg Ančke na drugi stol, vzame polo, jo nekolikokrat previje in jo vtakne v kuverto. «Zdaj poskušaj ti,» pravi. Ančka vzame z drhtečimi prsti polo, jo dvakrat pravilno previje, tretjič pa ne ve kako. Mora ji pokazati. Drugo polo previje pravilno. Zraven pa se ne more znebiti čudnega strahu. Moj Bog, kako rada bi zbežala.

«Vidiš, Ančka, nič hudega ni. Kaj se me še bojiš? Zdiš se mi tako prestrašena. Česa se tako bojiš? Saj te imam rad in ti bom storil mnogo dobrega. Zaupaj mi in nič se ne boj. Daj, zasmej se tako lepo kot tam doli.» Njegov glas je topel, kakor da bi božal. Rahlo jo objame krog pasu.

Ančka dvigne glavo, smeječ se ga pogleda in prevzeta od nekega nenadnega občutka mu ovije roke krog vratu. Pridobljena je.

*

Vrata delavnice št. 2 so odprta. «Stare» ni. Mala Zinka se tiho kakor miška prikaže med vrati delavnice in s pridruženim glasom pravi: «Punce, ko boste šle na stranišče, se ustavite pri vratih magacina in pogledjte skozi ključavnico. Hi-hi-hi, nekaj imenitnega boste videle.»

Na stopnicah je zaropotalo, «miška» se je prestrašila in neslišno stekla po stopnicah na svoje mesto. Nežika, najbolj pogumna in najbolj radovedna je takoj skočila in pohitela navzgor. Kmalu je prišla nazaj. Že med vrati se je smejala.

«Tako jo objema in ji pripoveduje, jo boža in poljublja, da se mi je kar nemumno zdelo.» Priskočila je k svoji sosedin in je s smešno mimiko ponovila, kar je videla. Dušile so se od pritajenega smeha.

Lončarka pa se je zgrazala: «Kdo bi rekel od nje, taka frklja, komaj petnajst let ji je. Kakšna je današnja mladina.»

«Kar tiho bodite, Lončarka. Če niste bili hujši, boljši prav gotovo ne. Kaj se vam sploh zdi hudega? Zato, ker je mlada? Enkrat mora začeti. Bolje preje kot pozneje. Katera bi bila tako neumna, da ga odbije! Saj je postaven fant. Še meni se dopade. Saj dolgo ga ne bo držalo. Potem jo bo spet nagnal k barvi ali kam drugam. Bo spet druga prišla na vrsto.»

«Pst! Stara.»

*

Ves čas svoje ljubezni je živela Ančka samo sedanjosti. Nikoli ni mislila, kako bo jutri in ali bo vedno tako. Otroško je zaupala svojemu »gospodu«. Spomladi, februarja, je izpolnila šestnajst let. Koncem meseca zjutraj je prišel delavec iz magacina.

»Ančka Vrhovec naj gre k barvi, rabijo pomoč.«

Ančko je pognalo kvišku. »K barvi?«

Pogledala je okrog sebe, toda vse so bile sklonjene nad delom, nobena jo ni pogledala, nobena se ni vznemirila. Ančka je zbrala vso svojo moč. Ni hotela, da kdo vidi njen obup. Šla je. S trdnim korakom je vstopila v temno, zamazano delavnico.

»K vam so me spet poslali. Pravijo, da rabite pomoč,« je rekla.

»Res je, res,« je rekla preddelavka. »Tončka je dobila včeraj dvojčke, najbrž ne bo več prišla na delo. Zdaj se morate vi navaditi, saj nekaj ste že prej znali. Vzemite ta čas Tončkin predpasnik, da se ne zamažete, pa hitro začnite z delom.«

Ves dan je dušila v sebi svojo bolečino in svoj obup. Čutila se je ponižana do skrajnosti in poteptana v blato. Sele na poti domov se je predala svoji bolečini. V gozdu, kjer je nihče ni videl, nihče ni slišal. Kakor črv se je zvijala po tleh v groznilih mukah, a počasi se je le pomirila. Nastopila je neka duševna otopelost. Kakor pijana se je opotekala domov. Bilo je že pozno zvečer.

*

Spet vdihuje Ančka barvni prah, kašlja in briše nos v umazane cunje. Bala se je posmeha, a delavke so jo sprejele med sebe kakor sebi enako. Ni bilo sočustvovanja, a ni bilo niti pikrih opazk. Čas začetnice je minil. Brezobzirno je šlo življenje naprej.

En, dva, tri, en, dva, tri ...

Hitro! En, dva, tri ...

Tisoče, desetisoče, stotisoče vrečic!

Danes, jutri, vse življenje — en, dva, tri ...

Saj se ne moreš smejeti

Beta Levstik

Saj se ne moreš smejeti,
če imaš zdrave oči,
če vidiš tudi podstrešja,
ceste in pa kleti.

Saj kar ne more verjeti
moje majhno srce,
da je trpljenje življenje
in da smo vsi božji ljudje.

Saj se ne moreš čuditi,
če imaš zdrave oči,
če zrušijo se podstrešja,
če dvignejo se kleti.

V mrazu in megli

Marja Tratnik

Mraz je, tak mraz, da zebe človeka prav v srce. Zraven je pa še tako megleno, da se nič ne vidi. Zrak je gost, in vendar je vse prazno. Le včasih se oglasi avtomobilska hupa in brnenje motorja ali ropotanje voza in zvončkljanje kolesarja, ki svari maloštevilne pešce, naj ne stopijo s pločnika na cesto. Ko pa hrušč odbrzi, se zdi, da je na svetu samo belkasto siva, zlovešče tiha praznosta, in da zdaj zategadelj ni varno hiteti, ker se nekeje zadaj le morehiti skrivajo neslutene, prihuljene nevarnosti. Zakaj vsak čas lahko spet kaj prihrumi in podere človeka, preden se zave, ali naj skoči naprej, ali naj se unakne nazaj. In v trenutku ga lahko pripravi ob vse, kar ima zanj kaj veljave, ali ga zmaliči, da ni za nikamor več, ali pa mu celo stre pametno glavo. Še taki, ki bi kar radi sklenili račun z življenjem, ne gredo prej čez cesto, preden ne prisluhnejo na vse strani. Občutek izgubljenosti zagradi še tistega, ki ima kaj sreče v srcu in gre domov, kjer je toplo in svetlo in kjer deli življenje s prijaznimi svojci.

V takem je na cestah malo ljudi. Še brezdomcev ni, ki nimajo ne v srcu, ne kje drugje kaj toplega, da bi se zalezli ali vase, ali kam, kjer imajo zakurjeno in puste človeka v miru pri peči in v gorkoti. Verjetno je, da so se poskrili v konjske hleve različnih mestnih gostilnic, ali v same beznice, če jim v žepu še kaj žvenklja. V tem vremenu polegajo — kjer koli so že doma — tudi tisti po sili postopači, ki nimajo drugega dela, kot da si z iskanjem služb trgajo podplate. Kaže, da še gospe ne pošiljajo služkinj po to ali ono semkaj ali tjakaj. Takole mimogrede bi že moral kdaj pa kdaj kdo zadeti ob koga drugega, če bi jih bilo kaj več zunaj. Saj življenja in opravkov zaradi mraza in megle pač še ni konec, čeprav ni tak čas, ko hodijo ljudje iz služb in v službe.

Tamle pa se mota skozi meglo neka postava. Zdi se, da je služkinja, ki gre po gospejinem naročilu kupit, česar je zmanjkalo v kuhinji. Na oglu trči obnjo druga taka ženska, ki globoko zamišljena tava po megli. Podoba je, da ne ve, ne kod ne kam.

Obe se spogledata in se spoznata za Julko in Mano, ki služita vsaka pri svoji gospodi, doma pa sta iz iste vasi. Prva je že več let mestna služkinja, druga pa še dva tedna ne. Julka se smeje in jezi čez meglo in mraz in čez «naše», ki jo v temle pošiljajo naokoli, Mana pa brez uspeha poskuša raztegniti usta v nasmeh in ne more povedati, kam gre. Znanki se nenadoma zazdi tako čudna, da jo vpraša kar naravnost:

«Ti, kaj pa je tebi, da si tako kisla?»

«Nič takega.»

«Tole ne bo res. Tako si vsa iz sebe.»

«Ob službo sem. Stran moram. pa ne vem, kam naj se denem.»

«Za božjo voljo! Saj si komaj prišla! Zakaj so te pa spodili?»

«Gospa pravi, da me ne mara take.»

«Kakšne — take?»

«Rekla je, da se mi že pozna. Ti ne veš, kako me je oštevala in se čudila, ker sem si upala služiti, ko sem vedela, kako je z menoj.»

Dekleti pozabita, da ju zebe, in nehata stopicati z nogami po tlaku. Druga v drugo strnita in se čudita, Julka Mani in njeni nesreči, Mana pa sebi, da je izdala žalostno skrivnost. Izbruhnila jo je iz sebe, ne da bi bila to prav za prav hotela. Že ji je žal, da se je takole zagovorila, a kljubovalno pomisli: «Pa naj vsi vedo. Saj zdaj je že vseeno.» Boječe vpraša Julko:

«Kaj praviš, kam naj si zdaj pomagam?»

Julka odpre usta in jih spet zapre. Gleda Mano, ki se ji smili, in ugiba, kaj naj

bi ji odgovorila, da bi imelo res kak pomen. Pa si ne more nič takega izmisliti in jo nazadnje samo vpraša:

«Ali boš šla zdaj domov?»

«Domov ne morem. Da bi jim takale šla odjedat kruh, ko ga jim še prej nisem? Tudi služiti ne grem več nazaj v domač kraj.»

«Kaj pa boš?»

«Ko bi jaz vedela!»

Mana joče, Julka premišljuje, kdo jo je le pustil tako in kaj bo reva zdaj počela, ker ji res ne kaže, da bi šla domov. Mati bi ji že šla na roke, saj je tudi ona dobila Mano postrani, a očim je togotnej, ta bi jo spodil. V domačem kraju služiti, je pa taki tako hudo. Če bi jo sploh kje marali! Kakšen zanikrni kmet, ki težko dobi posle, bi jo morebiti vzeli, če bi mu delala zastoj. Pa samo morebiti. Trdo bi morala delati in jih vrhu tega še veliko preslišati!

Tedaj se domisli, da le nekaj ve, kar bi utegnilo biti za Mano, in jo vpraša:

«Mlakarjevo poznaš?»

Mana pokima in se zagrenjeno nasmehne. Kaj bi njej Mlakarjeva! Ta ji že ne bo pomagala. Sama služi nekje v Šiški. Nikoli si nista bili bogsigavedi kako dobri. Julka pa pripoveduje:

«Omogućila se bo. Gospodar že išče drugo; pa jo bo težko dobil na kmetijo v Šiški. Tako blizu mesta in tovarni ne gre nobena rada kdat gnoja. Ti pa si v sili in kmečkega dela vajena. Jaz bi šla vprašati, ko bi bila na tvojem. H gospodi takale ne boš mogla priti. Pri kmetu bi te pa vzeli, ko jih težko dobó.»

Mana ima zdaj svetle oči in voljo in veselje do življenja, ki se ji ponuja. Ne ve, kako bi se zahvalila Julki za to upanje, in nekajkrat ponovi:

«Tega ti ne bom nikoli pozabila.»

Potlej jo pa še poprosi:

«Julka, ali bi šla juri popoldne z menoj? Nedelja je. Če nisi že drugam namenjena? Jaz se po mestu nič ne spoznam.»

«Seveda bom šla s teboj. Kdaj pa moraš stran?»

«Čez štiri dni. Tako malo časa še nisem bila nikjer, čeprav služim, kar pomnim. Samo dva tedna imam mestne službe.»

Julka zdaj že ne more več zdržati, da ne bi Mane še vprašala:

«Ti, kdo te je pa pustil tako?»

Mana menindra v zadregi in stežka začne:

«Če ne boš nikomur povedala.»

«Ne, ne bom, res ne.»

«Jurjevčev Miha.»

«Ta? Ta, da te je zmešal? Kaj ti je le bilo, da si se na tega fanta navezala?»

Mana molči, Julka pa se ob vsem čudenju spomni, do jo zebe in da se njena gospoda najbrže že jezi, kje da hodi, ker je ni od nikoder. Zato ne sili več v Mano in ne stika za njenimi skrivnostmi, temveč ji na kratko reče:

«Jutri pridi pome, ko bo dve proč», in izgine v meglo.

«Pozdravljena», zakliče za njo Mana in se tudi izgubi nekam nazaj, tja pač, kjer bo še štiri dni doma.

Menda se že večeri, zakaj izza oken že prodira sajasta svetloba električnih luči, ki pa jo vidi le tisti, ki hodi po pločniku. Do srede ceste pa sij že ne seže. Čudna gošča je v zraku:

Skorajda so tudi že vsi avtomobili v garažah, konji v hlevih in vozovi pod streho. Samo tramvajski vozači, ki jih gluši ropotanje lastnih voz, še strme v sivino, tesno za stekleno šipo, in skušajo uganiti, če se ne pomika kaj preko tira.

Na nekaterih križiščih samotarijo stražniki, ki so po svoji službeni dolžnosti

zlepljeni s tlakom cest. Komaj še vidijo po dvakrat pet pedi sveta, ki naj bi ga nadzirali. Stojе, prezebajo in buljijo predse.

Ko zapro urade in trgovine, se bodo ceste za pol ure ali kaj več spet poživile. Potlej pa pride prava noč: Mogoče vzame vso to meglo, da bo jutrišnji dan bolj svetel.

Za zdaj pa se megla čedalje bolj gosti, da je še luči iz obločnic komaj za medel sij. In mraz pritiska na vso moč.

»Mir smo ohranili ...«

Angela Vode.

Tako so govorili evropski državniki po monakovskem sestanku, na katerem so predstavniki Anglije, Francije in Italije klonili volji Nemčije ter s tem rešili — vsaj tako pravijo — Evropo pred novo vojno.

Toda za kakšno ceno?

Prepustili so močni, do zob oboroženi državi malo Češkoslovaško, ki je morala na njihovo zahtevo odstopiti Nemčiji nad eno petino svojih najbogatejših pokrajin. S tem je izgubila svoje prastare zgodovinske in prirodne meje, zgubila je štiri milijone svojih prebivalcev, tako da je prišlo nekaj manj kot en milijon Čehov pod nemško oblast. To je »samoodločba narodov«, v imenu katere so razkosali Češkoslovaško! Kakšna samoodločba je to, kaže najbolje dejstvo, da so vzeli za osnovo narodnostne razmejitve predvojno avstrijsko statistiko iz leta 1910., o kateri je znano vsem avstrijskim Slovanom, kako je bila sestavljena in da niti približno ne odgovarja dejanskemu položaju. Avstrijska statistika zlasti na Češkem sploh ni upoštevala narodnosti, marveč sloni na znameniti avstrijski iznajdbi občevalnega jezika; tako da so zdaj cele pokrajine in mesta lahko proglasili za nemške, čeravno je bilo prebivalstvo skoraj izključno češke narodnosti. Posledica te statistike je, da ostane v Češkoslovaški republiki samo majhen jezikovni otok s približno 150.000 Nemci, dočim pride pod Nemčijo skoraj en milijon Čehov.

Češkoslovaška je skušala doseči v tem pogledu vsaj nekoliko pravičnejšo ureditev, toda berlinska mednarodna komisija, ki ima vsa pooblastila štirih velesil, je sporočila Češkoslovaški svoje sklepe v ultimativni obliki, tako da češkoslovaški vladi ni preostalo nič drugega, kakor da pristane tudi na ta diktat, proti kateremu ni bil mogoč priziv. Ta sklep je pomenil usodno okrnitev Češkoslovaške in njeno hudo gospodarsko ohromitev.

Češka tragedija pomenja za Slovane nov člen v verigi žalostne, ki se odigrava že nad tisoč let nad Slovani: kos za kosom svoje zemlje izgubljajo pod pritiskom tuje osvajačnosti, ki si hoče za vsako ceno urediti pot na vzhod. V tej borbi so podlegli Slovani ob Labi in Odri ter so se začeli krčiti tudi ob Visli.

Danes rušijo iste sile najstarejše meje na evropski celini (saj so zasedli Čehi že v šestem stoletju pokrajine v dosedanjih mejah Češkoslovaške). Tudi sudetske pokrajine, kjer so danes res Nemci strnjeno naseljeni, so bile nekoč popolnoma češko ozemlje, katero so pa razni posvetni in cerkveni oblastniki sistematično ponemčevali. A najhujši udarec je zadal češkemu življu poraz pri Beli gori l. 1620. Takrat je bil pomorjen cvet češkega plemstva in izobraženstva, izgnanih pa je bilo 30.000 najzavednejših in najkulturnejših čeških rodbin.

Letos so doživeli Čehi novo Belo goro. Tisoči in milijoni, ki smo spremljali strašno Golgoto tega pogumnega in visoko kulturnega naroda, ne bomo nikdar pozabili teh dni. Do zadnjega trenutka smo upali, da se bo zbudila vest sveta, da bo zmagal glas boljšega dela človeštva: tako velika je bila naša vera v zmago pravice. Toda velesilam ni šlo v računo, da bi branili malo, junasko zemljo pred nasiljem; prepustili so narod, ki je preveč zaupal v poštenost svojih zaveznikov, svoji usodi. »Pravda vitez — Pravica zmaguje« — to Masarykovo geslo je bilo do kraja pogazeno.

Toda mir je ohranjen — čeprav za ceno pravice in poštenja. Ali se morejo tisti, ki jim svoboda, pravičnost in samoodločba narodov niso le puhle fraze, veseliti tega miru? Ali morejo zlasti mali narodi pozdravljati tako »samoodločbo narodov»? Ali ne visi nad njimi teže kot kdaj doslej grožnja premoči: danes meni, jutri tebi?

Zato je tem bolj rezal v duše zamolkli glas, ki nam je prihajal tiste nepozabne dni iz trpinčene češke zemlje: «— — ostali smo sami, izdani, zapuščeni od vseh — — —» Nikoli ne bomo pozabili letošnjega praznika češkega narodnega patrona: koral svetega Vavclava je klical na pomoč. Vsako uro, ko smo odprli radio, so nas objeli isti turobni glasovi. Melodija je tožila in obtoževala — budila je vest sveta — toda ni je vzbudila.

A postalo je še tesneje, ko je umolknila prelepa češka pesem. Eno najtemnejših poglavij zgodovine češkega naroda in lahko rečemo slovanstva je pričelo postajati resnica. Oj, kako je to bolelo celo nas, ki nismo bili neposredno prizadeti: kakor bi nam rezali ude z živega telesa! A kako je moralo biti šele njim! Najuglednejši in najvplivnejši možje so neprestano bodrili svoj narod in blažili njegov upravičeni gnev: »Bodimo mirni. Ne pustimo se izzvati, da ne postanejo te usodne ure še usodnejše... Ohranimo vero v sebe in ostanimo močni. Slab je samo, kdor je izgubil vero v sebe... Manjša je postala naša zemlja, okrnili so nam jo... A vendar je to še vedno naša domovina, naša prelepa češka zemlja... zemlja krasna, domov māj... Tudi iz bolesti in groze naj raste vera v nas same in v našo bodočnost... Verujte, da nam ni bilo mogoče vzeti ničesar onega, kar plemeniti narod. Iz našega miru, iz veličine našega trpljenja nam bo vzcvetela nova pomlad. Premišljajmo, delajmo, podajmo si krepke roke! S stisnjenimi pestmi, toda s samozatajevanjem, ki misli preko krivice sedanjosti v bodočnost, bomo zgradili prihodnost narodu svojih otrok... Nobena noč ni tako dolga, da ne bi nekoč zasvitalo jutro...»

Polagama pa postaja beseda pogumna, oni, ki so izpili čašo trpljenja do dna, nam vlivajo upanje s svojim mirom, s svojo smotno delavnostjo, s svojo treznostjo, zlasti pa s svojim spoznanjem, kaj so dolžni samim sebi. Saj so opustili vsa notranja trenja ter so se strnili v obrambo skupnih koristi. Četudi poražen, nam češki narod še vedno lebdi pred očmi kot vzor, ki bo nekoč vendarle vstal zmagovit od tega poraza. Tudi nam kliče češki narod: Ne bodimo malodušni v tej težki uri! Strnimo svoje vrste, kadar gre za obrambo celote — da ne bodo naši potomci tožili in obtoževali:

«Naš bil je nekdanj ves ta raj,
očetov naših domovina,
tod tujec se šopiri zdaj...»

Ohranili so mir. Toda polagama prihaja svet do spoznanja, da je ta mir le utvara: »Zmotna je misel, da si bomo varnost lahko kupili na ta način, da bomo malo državo vrgli volkovom v žrelo. To je usodna zmota.» Te besede angleškega državnika Winstona Churchilla potrjuje dejstvo, da so se od zadnje »modré» poteze državnikov za ohranitev miru vse države vrgle v divje oboroževanje...

Nekaj misli o Zofki Kvedrovi ob izidu »Hanke«

Marja Boršnik

Umetnik, ki vzraste iz majhnih tal, rabi dvojne moči za svojo izpoved, dvakrat dvojne, če je to umetnica. Razvozlavati mora probleme, ki so jih veliki narodi že zdavnaj rešili — uravnati mora sto in sto drobnih poslov — sto in sto drobnih niti, ki jih mora pretrgati, če hoče do svojega velikega teksta. Ta drobna borba za lastni obstanek in za obstanek njegovega lastnega naroda mu ne izpija samo moči, marveč jo tudi zastruplja, zlasti pri nas, kjer se je v teku stoletnih ponižanj nabralo toliko zavisti, hlapčevstva in hinavščine. Včasih so trdili, da so vse te suženjske lastnosti pri ženskah stop-

njevane v dvojni meri; če jih je stopnjevati mogoče — gorje umetnici! Njena borba je že itak neprimerno bolj tragična: boriti se mora ne samo s svojim okoljem, marveč tudi s samo seboj. Tisočletna tradicija jo je priklenila k rodbinskemu ognjišču, samostojen pogled v svet in v življenje si mora mukoma priboriti, le redkokatera doseže že dandanes notranjo osamosvojitve in polnovredno izoblikovanje osebnosti poleg moža, ki ji je bil skozi tisočletja poleg otroka jedro doživljanja in edini smoter življenja.

Tragedija Zofke Kvedrove, največje slovenske besedne umetnice, je pretresljiv primer te borbe. Hotela je živeti kot žena in mati, pri tem pa ostati zvesta sebi in svojemu delu. Zavedala se je, da to doseže samo tedaj, če ostane duhovno in gmotno neodvisna od vsakogar. Zato je garala kot črna živina, pestovala in krmila otroke, gospodinjala, pisala povesti, novele, črtice, drame, eseje, članke, kritike, časopisna poročila, — prevajala, urejala, dopisovala, debatirala, govorila na shodih, zraven pa ostro opazovala in tenko prisluškovala življenje ter se mu vsa predajala. Ni ji bilo mar zgledovanje na desni in levi, šla je preko ostrih ocen in zasmehovanj svojo svobodno pot. «Hotela bi doživeti vse slasti in vse grozote», je vpilo v njej, nenasitni, po življenju, ki ga ni mogla nikoli izčrpati. Impulzivna in svobodna, do skrajnosti zvesta notranjemu zakonu svoje narave, je brez pomisleka sledila ljubezni in se darovala vsa, širokopotezno, svobodno, bogato, brez ozkosrčnega preračunavanja. Resnica ji je bilo najvišje geslo, zato se je v delu in v življenju hotela dati takšno, prav takšno, ne boljšo, ne slabšo, kot je.

Njen prvi mož, medicinec Jelovšek, hrvatski literarni revolucionar, se je tudi v praksi ravnal po načelih, ki jih je zastopal v umetnosti. V bistvu je ta nova struja prav za prav zastopala eno samo osnovno načelo: svoboda, brezmejna, iskrena svoboda.

Toda svoboda je dvorezna. Kot je postala v Pragi bolestna za Jelovška, tako je postala v Zagrebu, kamor sta se preselila, ko je Jelovšek končal medicino, bolestna za Zofko. Ne škoduj nikomur, najmanj pa ljudem, ki te ljubijo, to zapoved je Zofka do kraja spoznala šele na razvalinah zakona z Jelovškom. Spoznala je vrednoto molka in žrtve, ki odtehtata silo brezobzirne odkritosrčnosti in svobodne predanosti življenju.

Iz tega spoznanja je Zofki leta 1914: vzkliko najpomembnejše slovensko delo, roman «Njeno življenje»: Bolestna obtožba moža, ki brezobzirno sledi glasu svoje pokvarjene narave; povelicanje vse žrtvujoče, vsemu se odpovedajoče žene.

To leto pomenja preobrat v Zofkinem življenju in ustvarjanju: 14. februarja 1914 se je poročila s politikom Demetrom Demetrom, jeseni istega leta ji je poginil na bojišču duhovni tovariš Tucović. Temu plemenitemu, vse žrtvujočemu socialnemu borcu je posvetila Zofka svoje avtobiografske «vojne spomine» «Hanka», ki jih je napisala v hrvaščini leto nato, a so izšli v tisku šele leta 1917.

«Hanka» je pretresljiva izpoved žene, ki ljubljenemu možu v obliki pisem razgalja bolečine svojih osebnih razočaranj in vojnih grózot. Da premosti cenzuro, je Zofka postavila delo na Poljsko, dasi popisuje sebe, svoje ljudi, svoj narod.

Čeprav je vse prepojeno z osebnim, često kaj razblinjenim in sentimentalnim doživljanjem, postaja to delo o najtežjih vojnih letih občečloveški protest zatiranega, trpečega človeštva.

Iz očiščujočega spomina na mrtvega tovariša je črpala Zofka moč, da se poslednjič vrže iz spon, ki so jo čedalje bolj dušile.

Hanki je misel na moža, ki ga je nad vse cenila, pomagala preko trpljenja do samoopovedi, do žrtvovanja delu za skupnost. Zofka pa se je zrušila tam, kjer je Hanka zmagala. Starajoča se Zofka se osebnemu življenju ni in ni mogla več odpovedati. Kakor Hanka je tudi Zofka občutila v zakonu pomanjkanje duševnega soglasja; toda dočim se je Hanka možu le navidez podredila, svoje pravo življenje pa živela daleč od moža naprej, se Zofka v svojem drugem zakonu za svojo osebnost ni več borila, marveč jo je vso zaslužnija stremeljenjem svojega moža. Pod pritiskom krvi je brezobzirna glasnica in prvoboriteljica za enakopravnost vseh zatiranih, zlasti zatirane žene, opustila svojo nekdanjo radikalno smer; toda čeprav se je za ceno duhovnega sožitja z možem izkore-

nilna iz svojega naroda in iz sebe same, se možu kljub temu ni približala toliko, da bi ga priklenila. V času, ko sta jo občinstvo in kritika nizkotno zasramovala, ker je zastopala nazore svojega moža, je Zofka z grozo spoznala, da nima več moža. Vse udarce je prenesla. — Da se je čutila ogoljufano kot žena takrat, ko se je dala do zadnjega, tega ni več prenesla.

«Saj je imel celo sam Kristus dvanajst apostolov — jaz pa nikogar, nikogar!» je kričalo v njej v času najhujše predbmrtné osamelosti. Tedaj je požgala prav tisto delo, ki je bilo izraz njene najbolešnejše zrušenosti.

*

Zofkino življenje nam je še preblizu, da bi smeli razkriti vso težo, ki je drobila njeno delo, da se ni moglo osredotočiti s tolikšno silo, kolikšna ji je bila dana po naravi. Kot da je bilo sojeno, da si mora ta močna žena natovoriti vse težke in drobne muke svojega naroda in svojega spola ter mu z lastnim poginom pokazati pravo pot.

Narod iz katerega je vzrastla, ni imel dovolj kruha zanjo; v štirih jezikih je pisala, da si ga je mogla prislužiti v tujini. Toda v svojem bedaem, osamljenem umiranju se je do dna zavedela, da ji je tujina dala kruha, ni ji pa dala ljubezni, da je pa ljubezen tisto, brez česar ne more živeti.

Križem sveta se je razdajala, ko pa jo je življenje do dna izčrpalo, se je vrnila domov v Slovenijo po tisto malo ljubezni, ki je ni našla nikjer drugod. I.e. še umret je šla v Zagreb.

Tam so pokopali njeno telo, njenega dela, tudi onega, ki ni pisano v našem jeziku, si niso prilastili. Kot da čutijo, da je vse Zofkino življenje, celo ono, kar ga je hotela po sili razdati drugim, tako naše, da pripada predvsem nam, da nam je potrebno in da že prihaja čas, ko ga bomo znali prav oceniti in si ž njim pomagati.

V majhnem parniku po Jadranu

Tretje pismo: Boka Kotorska.

Dragi papa, danes je morje nemirno in zato pišem v «čitalnici», v kolikor ta zamenjarjeni prostorček zasluži to ime.

Bili smo 24 ur v Dubrovniku, to se pravi seveda, da smo bili vsidrani v Gružu. Dubrovnik je poln Angležev. Vse je prenapolnjeno. Zvečer smo vsi šli v «Gradsko kavano», ki je ena najmodernejših in najlepših v Jugoslaviji. Velike dimenzije, vse v steklu, majhen zamorec v livreji pri vходу. Na drugi strani velike loggie na morje dva bazena z ribicami, vodnimi rožami in vodomotom. Loggia ima tri velike oboke in v okvirju teh obokov vidiš tako krašno pokrajino, da se ti ne zdi resnična: v morju se živo odraža in trepeti nešteto lučk, v ozadju ostri obrisi hrbov in nad njimi — kot bi hotel povečati učinek — mesec. Kavarna ima dva prostora za ples: enega v sami kavarni, drugega pa na terasi med divjim zelenjem. Ko tako včasem zamaknjena plešem med vso to lepoto; zagledam med plesočimi zanimiv obraz, za katerega si nisem bila na jasnem, ali ga poznam, ali me na koga spominja, ali pa če ga poznam samo po sliki. Ko tako napeto premišlujem, se mi posveti v glavi: seveda, vojvoda Kentski! Prepoznala sem ga po slikah. Da ga vidite, kako je živahen, preprost in prisrčen! In seveda izvrstno pleše. Nehote sem se ozrla po Marini, njegovi ženi. Sedela je pri veliki, svečano okrašeni mizi. Imela je v lasih na vsaki strani po eno čisto majhno belo pentljo in enako so bile počesane vse gospe iz njihove družbe. Res je lepa, prava princesa iz pravljic.

*

Včeraj popoldne smo pristali v Cavtatu. Romantičen zaliv. Sredi zaliva se mirno pozibava bela jahta, ki jo je neki velikaš iz Cavtata dal na razpolago vojvodi. Na levi strani skoraj tik ob obali tiho leži lepa, popolnoma bela jahta iz Londona.

ki je priplula v Cavtat na obisk h Kentovim. Kentovi stanujejo v Cavtatu, v vili onega gospoda, kateremu pripada tudi prej omenjena jahta. Popoldne smo si ogledali na vrhu majhnega hriba Meštrovičev mavzolej obitelji Račićeve. Ves iz morja, plemenite, veličastne oblike in s prav posebno akustiko: če potegneš za vrv, zatrepeta zvon in njegov glas se mehko razliva po kapelici in zveni nenavadno dolgo.

Danes popoldne smo pristali v mrtvem mestu Perastu. Lepe starodavne palače, cerkve in hiše — zaprte, zapuščene. Mesto s slavno zgodovino, s slavnimi junaki — danes samo mrtva priča nekdanjega bogastva in moči. To mesto napravi na človeka grozotno veličasten vtis.

Popoldne pa smo že prispeli v Boko. Kakor je zanimiva in divje romantična, vendar ta veriga strmih hribov vse naokoli učinkuje nekoliko dušече. Danes je tu razsvetljava zaradi kraljevega rojstnega dne. Lučice se vzdolž vsega glavnega zaliva jasno odražajo v morju.

Če bo prilika, opišem še vtise iz Črne gore.

Upam, da se dobro zabayate pri čitanju mojih «poročil», in Vas vse iskreno pozdravljam

Vaša I.

Četrto pismo: med Korčulo in Makarsko.

Predragi papa, predvsem prosim, da oprostiš, če bodo mastni madeži. Pišem namreč pri sončenju. Ležim na strehi kabine, od tu se najlepše vidi na vse strani in tudi za sončenje je najlepše tu. Zadaž za kabino so zbrani naši Čehi: eden čita iz knjige in drugi pridno poslušajo.

Sam Kotor je bil precej mrk, tesno obdan od strmih sivih hribov. Zvečer je nastala nevihta in zibali smo se, da je bilo veselje. Vsi premični predmeti so se z velikanskim ropotom trkljali po krovu. Že smo mislili, da drugo jutro ne bo nič z nameravanim izletom na Lovčen in v Črno goro. Toda zjutraj nam je sijalo najlepše sonce, to se pravi, samo vrhovi so se blesteli v soncu, medtem ko je kotlina ležala še v mračni senci. Naša ožja družba se je v treh avtotaksijah odpeljala po serpentinah proti Črni gori. Avto se mi je resnično smilil, tako grda je pot in tako ostri in nešteti ovinki. Ob cesti v prepadih smo videli nekaj razbitih avtomobilov, res lepa perspektiva za naš izlet! In naš šofer je tako divje vozil in pri tem tako divje gledal, da nas je bilo kar strah. Kmalu smo bili v višini 1000 m in mrz nas je stresal, medtem ko nam je še pred eno uro v dolini bilo vroče. Bili smo v Črni gori. Sam goli kamen. Tam kjer je bila kaka dolinica za silo pokrita z borno travo in grmovjem, je že stala beraška vasica. Vozili smo se skozi Njegoše, rojstni kraj kralja Nikole. Na revni enonadstropni hiši iz kamna je bilo napisano: Grand Hotel. Najprej se ti zdi smešno, potem pa žalostno. Zagledali smo vrh Lovčena z grobom pesnika Njegoša. Kmalu smo dosegli Cetinje. Primitivno, revno mesto, toda precej raztegnjeno. Najprej smo si ogledali najstarejše poslopje: začetek Cetinja — samostan, cerkev, trdnjava — vse hkrati. Nato so nas peljali v konak, bivši dvorec kralja Nikole. No, to je bilo pa res zanimivo! Poslopje je od zunaj preprosto, skoraj revno, znotraj pa ima mnogo kneževskega sijaja. Delovna soba Nikite, z neštetimi zastavami iz dobljenih bitk s Turki (tu mi je veter en list odnesel in moram napisati drugega. Čehi se mi pa smejejo, ko vsa presenečena in s kislim obrazom gledam za letječim listkom. Torej — Jovo na novo!). Vse polno orožja in uniform in povsod ogromni portreti Nikite. Sploh so portreti glavna zanimivost v konaku. Diven portret italijanske kraljice Jelene, hčerke kralja Nikite, iz mozaika. Velikanski portreti, delo najslavnejših slikarjev, ki predstavljajo italijanskega kralja, kraljico, vse otroke. Otroci kralja Nikite, zeti in snah, ruski car in carica, kralj Peter, njegova žena Zorka, kralj Aleksander kot otrok in mladenič, Franc Jožef, Elizabeta, Carmen Silva. (Carmen Silva je bila nežna pesnica in na njeni sliki je posvetilo: «aimer — c'est un bonheur plus grand que d'être aimé» — večja sreča je ljubiti, kot pa biti

ljubljen). Moji sopotniki so me neprestano klicali in podili, ker sem preveč postajala pred slikami. Gledala sem portrete teh ponosnih, mogočnih ljudi in se spomnila njihove usode: Elizabeta, ruski car in carica, Nikola in sedaj še Aleksander: kakšne tragedije!

V Cetinju nas je iznenadil dež in v dežju smo se odpeljali po drugi strani proti morju. Zopet neštete serpentine. No, kmalu se je zopet prikazalo sonce. Na nekem ovinku zagledam vodo in zakličem: morje! Sofer pa reče, da to ni morje, ampak Skadersko jezero! Tako veliko je, da se mi je zdelo kot morje.

Budva ima najlepšo obalo za kopanje, kar sem jih v južni Dalmaciji sploh videla. Čeprav se nam je mudilo na parnik, ki nas je čakal v Kotoru, smo se vseeno veselo pognali v valove krasnega budvanskega zaliva. Hitro smo se potem oblekli in zdrveli z avtom proti Kotoru. Kapitan nas je še pregledal in preštel, ali smo vsi (no, preštel nas ravno ni, saj nismo backi), samo mene je vprašal »jesu li svi Česi gore?« Za Čehe je namreč čutil posebno odgovornost. Potem je dal znamenje za odhod in istočasno za obed. Imenitno je to, da naše kosilo ni nikdar odvisno od odhoda ali prihoda. Če se nam zdi, obedujemo v luki — seveda vedno na krovu, — če nanese, pa tudi na »širokem morju«. Včeraj smo na primer pristali v Trsteniku na Pe-lješcu samo zato, ker smo si zaželeli kopanja. S parnika smo kar v kopalnih oblekah odhiteli v vodo, adplavali nekoliko ven, se vrnili na parnik in sedli k obedu. V tem trenutku je že parnik zatulil in se odmaknil. To je namreč bilo tako »organizirano»: ko parnik prvič zatuli, moramo iz vode, ko drugič zatuli, moramo biti že na parniku, odnosno na njem, ko tretjič zatuli, se pa že odmika. Enkrat smo pluli tudi ponoči. Ampak nam jo je morje pošteno zagodlo! To noč smo si vsi dobro zapomnili! Iz Kotora smo odpluli okrog desetih zvečer. Morje v Boki je bilo popolnoma mirno in mesečina je bila. Sedeli smo na konici parnika in gledali nočno pokrajino in morje, ki se je tako razlikovalo od onega, ki smo ga bili vajeni podnevi. Ko smo končno dospeli na odprto morje (ki je pred Boko res odprto do Italije, ker ni tam nobenih otokov), smo se začeli čedalje bolj zibati. Vse na parniku se je začelo trkljati, tudi mi nismo več mogli stati na nogah, še manje hoditi. Valovi so butali ob parnik z vso silo in voda je brizgala od vseh strani. Imeli smo občutek, da bodo valovi vsak čas preplavili krov, ali pa da se bo parnik razklal. Seveda, ko boste to čitali, se mi boste smejali. Ampak če si ponoči na majhnem parniku, ko so valovi višji od njega, ti le postane tesno pri srcu. Posadka nam je pojasnila, da je to »mrtvo« morje. (Mi smo se vprašali, zakaj neki »mrtvo«, ko pa tako divja!) Kapitan je pričakoval, da se bodo potniki, ki so še pred nastopom valov odšli v svoje kabine spat, vsak čas prikazali na krovu. Toda gospoda se kljub strahu ni prikazala na krovu in sicer enostavno zato, ker ni nihče mogel prestopiti niti koraka! In tako je vsak lepo v svoji kabini polagal ... izpite.

Potovanje je postajalo čedalje lepše in ko je bilo najlepše, je nastopil začetek konca. In tako smo včeraj v lepi Makarski, pri dobri glasbi, pri plesu, na krasni terasi pod palmami bili vsi žalostni. In jaz, ki sem ves čas bila tako živahna, sem sedela pri mizi kot politi kužek.

Spet me opominjajo Čehi, naj vendar neham pisati, ko je škoda za vsak trenutek, ki ga še lahko uživamo na morju. In prav imajo.

Mnogo pozdravov vsem in na svidenje.

Vaša I.

II. Balkanski kongres Unije za zaščito dece

O. G.

Balkanske države so se nekoliko kasneje kot zapadne države, v glavnem šele po vojni, začele smotno baviti z zaščito dece in mladine. To ima svoj popolnoma določen vzrok: države, kakor posamezniki, se zavedajo dragocenosti tega, kar imajo, šele takrat, ko je ogroženo. Sistematska zaščita mater, otrok in mladine je povsod neposredna posledica padanja rojstev. Ker se je občno padanje rojstev v velikih kulturnih državah na zapadu začelo prej kot pri nas, se je tam tudi prej razvila zaščita dece. Pri nas padec rojstev sicer še ni velik, vendar se tudi že pojavlja in povzroča skrbi za ohranitev vsaj onih otrok, ki se rode.

Pot socialnega dela gre navadno od privatne dobrotelosti do državno organiziranega skrbstva, ki pa še vedno ostane v tesnem stiku in sodelovanju s privatno iniciativo. Pri nas socialna zaščita otrok državno še ni dobro urejena — nimamo še niti enotnega zakona, ki bi dal podlago sistematskemu delu, in mnoge, vobče prav dobre uredbe se ne izvajajo. Zato je pri nas delo privatne dobrotelosti še posebno važno.

Delo za zaščito otrok je mednarodno organizirano v »Mednarodni zvezi za pomoč otrokom« (UISE), katere podlaga je tkzv. Ženevska deklaracija otroških pravic. Vsaka država ima svojo državno Unijo za zaščito dece, ki ima spet svoje lokalne podorganizacije po vsej državi. V Uniji so včlanjena vsa društva, ki se bavijo z zaščito otrok, sodelujejo z njo pa tudi javna oblastva — država, banovina, občine. Ker imajo razne balkanske dežele podobne probleme na polju dečje zaščite, so imele že pred dvema letoma svoj skupni kongres v Atenah, o katerem smo tedaj poročali tudi v našem listu. Od 1. do 7. oktobra letos je bil v Beogradu II. balkanski kongres Unije za zaščito dece.

Kongresa so se udeležili poleg Jugoslavije in balkanskih držav Bolgarije, Grčije, Turčije tudi zastopniki drugih evropskih držav, Anglije, Francije, Nemčije in Italije, zastopnik Mednarodne unije za zaščito dece g. Van Notten, zastopnik Mednarodnega urada dela g. Teleman, predsednica Mednarodne babiške organizacije gospa Nana Conti, zastopnik Near East Foundation in zastopnici Mednarodne ženske zveze, Jugoslovanka ga. Petković in Bolgarka ga. Ivanova. Poleg kongresa je bila istočasno v Beogradu Mednarodna razstava dečje zaščite, o kateri bom govorila kasneje.

Kongres je bil otvorjen 2. oktobra na Kolarčevi univerzi v prisotnosti Nj. V. kraljice Marije, ki je bila njegova častna predsednica. Obiskala je tudi razstavo in sprejela kongresiste na dvoru.

Kongres je imel dve nalogi; da razpravlja o zaščiti otroka na vasi in o pripravi socialno-medicinskega osebja, posebno z ozirom na delo na deželi. Kakor je poudarjal v svojem govoru generalni referent za Jugoslavijo, prof. Ivković, ni slučaj, da si je kongres izbral ravno to nalogo. Balkanske države so v pretežni večini agrarne države in vrhu tega je tudi sorazmerno število otrok na vasi večje kakor v mestih. In vprašanje zaščite kmečkega otroka je dokaj različno od zaščite mestnega. Zato je treba to vprašanje obravnavati posebej in s posebno pažnjo.

V vsaki sekciji je poročal zastopnik vsake udeležene države o položaju v svoji državi, nakar se je razvila debata in formulirala končna resolucija, o kateri pa niso glasovale sekcije. To je bilo škoda, kajti v bolj domačem okolju sekcije je bila debata in glasovanje lažje, kakor pri slavnostni zaključni seji, ko je zvenelo predsednikovo vprašanje, ali ima kdo kaj ugovarjati ali pripomniti, kot zgolj formalnost.

Resolucije prve sekcije je čital generalni referent grške delegacije v francoščini (kongresna jezika sta bila francoščina in nemščina, slišati je bilo tudi angleško in italijansko, Bolgari pa so govorili tudi kar bolgarsko). Resolucija je poudarjala potrebo, da se dvigne splošno kulturni in higienski nivo balkanske vasi. Trije so glavni vzroki velike umrljivosti in bolehavosti otrok v naših vaseh: velika nevednost staršev, pomanjkanje zdravnikov, sploh socialno-medicinskega osebja, pa tudi zdravil in drugih pripomočkov,

ter končno revščina. Zato priporoča kongres prirejanje gospodinskih in, pod, tečajev, potujočih razstav, prilogoditev pouka v ljudski šoli potrebam kmekega otroka in izobrazbo v higieni; posebno važnost ima dela zaščitnih sester; zelo važno je, pritegniti k higienskem pouku tudi očete. Mnogo koristnega lahko stori podeželska inteligenca, učitelji, posebno učiteljice, in duhovniki z lastnim delom ali vsaj s podpiranjem dela higienskega osebja. Temeljito je treba preštudirati stanovansko vprašanje našega kmeta, ki po večini še vedno prebiva v nizkih, temnih, pogosto vlažnih hišah, navadno s premajhnimi okni, dostikrat s samo enim prostorom za živino in ljudi. Treba bo tudi dobiti denarnih sredstev za asaniranje. Treba je poslati na deželo dovolj socialno-medicinskega osebja. Vsaj na 2000 prebivalcev bi morala priti ena babica. Dostop do posvetovalnic in bolnišnic je treba olajšati. Na vsakih 5000 prebivalcev bi moral priti zdravstveni dom za vse vrste zaščite, ki bi moral imeti vsaj eno zaščitno sestro ter zdravnika, po možnosti iz tistega kraja. Stroške teh ustanov naj bi vsaj deloma krile občine. Kongres se je zavzel za cepljenje proti tuberkulozi z B. C. G., toda le, ako je mogoča kontrola po zdravniku ali zaščitni sestri. Država mora izdati poseben zakon o organizaciji in izvedbi otroške zaščite. Potrebna sredstva je treba dobiti z obdavčenjem dediščin, alkoholnih pijač, luksuznih predmetov itd. Iz teh dohodkov bi se moral ustanoviti poseben «Fond za varstvo otrok». Seveda je potrebna pomoč ne le majhnim otrokom; treba je poskrbeti za nasvet in denarno pomoč sirotam in zapuščenim otrokom ter nezakonskim otrokom, svetovati v izbiri poklica in pomagati pri šolanju. Zeleti je, da bi Unija za zaščito dece imela svoja zastopstva tudi v majhnih krajih kakor n. pr. v Bolgariji, kjer baje ni vasi brez podobnega Unije. — Resolucije sekcije so bile sprejete brez debate.

Resolucije druge sekcije je čitala prav tako v francoščini ga. Ljapčeva, podpredsednica bolgarske Unije za zaščito dece, ki je predsedovala drugi sekciji. Sekcija priporoča, da bi se pri študiju zdravnikov posebno poudarjala pediatrija in porodništvo, ker to dvoje zdravnik na deželi najbolj potrebuje. Študent in zdravnik na stažu naj bi se teoretično in praktično seznanil tudi z nego zdravega otroka. Zaščitne sestre naj bi imele maturo ter triletno, temeljito strokovno izobrazbo. Za delo na deželi so edino možne «polivalentne» (vsestranske) sestre, specialistk je treba le malo za delo v mestih, za nadzorstvo in pouk. Za otroške negovalke zadostuje enoleten pouk. Ta tečaj je posebno priporočljiv za mlada kmečka dekleta, ki lahko potem kot žene in matere praktično uporabljajo pridobljeno znanje in ga širijo med sosedomi na vasi. Za babice smatra kongres za zadostno štiriletno ljudsko šolo kot predizobrazbo, češ da zaenkrat ni mogoče več zahtevati, čeprav bi bila seveda višja izobrazba zaželena. Strokovna izobrazba naj traja 1—2 leti in naj obsega tudi vaje v vodstvu porodov na domu, s katerimi ima babica v praksi največ opraviti. Večkrat naj se prirede kratki dodatni tečaji za babice v praksi. Prisotne babice so zahtevale, naj se za babice določi višja predizobrazba, meščanska šola ali nižja gimnazija, a niso prodrle. Vendar se moramo vsaj za naše kraje priključiti njihovem mnenju z ozirom na ugled stanu, na možno boljše izbiro med prijavljenkami in tudi zaradi izboljšanja materialnega položaja. Naj še omenim, da je bila babica, ki je govorila za jugoslovanske babice, Slovenka, ga. Pretnarjeva. Babice lahko vrše delo zaščitnih sester in zaščitne sestre delo babice, ako imajo za to potrebno izobrazbo, vendar takega strnjevavanja poklicev ni želeti, ker ima vsak zase dovolj velik delokrog. Dopustno je le začasno, dokler manjka tako babic kakor zaščitnih sester, in le tam, kjer je res potrebno. Prostovoljni sodelavci so zelo važni v socialno-higienski zaščiti, a treba je tudi njim dati nekaj izobrazbe. Prirejajo naj še krajši tečaji za voditelje dobrodelnih akcij, prav posebno važna pa je socialno-higienska izobrazba za učiteljstvo, posebno učiteljice. Zato naj se socialno-higienski pouk uvede kot obvezen predmet v najvišjem razredu učiteljskih in naj se prirejajo posebni tečaji za učiteljice, ki so že v praksi. Podobni tečaji so se na Bolgarskem prav dobro obnesli. — Tudi resolucije druge sekcije so bile sprejete brez debate.

Za slovo je spregovoril predsednik organizacijskega odbora, vseuč. prof. dr. Kostić, ki se je zahvalil vsem navzočim in obžaloval odsotnost Romunije in Češkoslovaške. Omembo Češkoslovaške je zborovanje pozdravilo z močnim in dolgotrajnim ploskanjem. Posloville in zahvaljevale so se tudi tuje delegacije in zastopniki posameznih mednarodnih organizacij, med njimi predsednica Bolgarske ženske zveze ga. Ivanová v imenu Mednarodne ženske zveze. Govorila je v nemščini o smotrih in pomenu MŽZ, potem pa v bolgarščini še posebej pozdravljala Jugoslavijo in končala z vzklikom prijateljstvu obeh sorodnih narodov.

Za Slovence je zanimivo, da je bil na zabavnem programu kongresa tudi koncert Trboveljskih slavčkov, ki je lepo uspel.

Vse na kongresu udeležene balkanske države, tudi Romunija, ki se sicer ni udeležila, od izvenbalkanskih pa Italija, so izdale ob priliki kongresa svoja tiskana poročila, ki so jih dobili vsi člani kongresa. Tako ne bo ostalo pri bežnih besedah, temveč sta temeljito pripravljeno delo in dragoceni statistični material ohranjeni.

Uspeh kakega kongresa je takoj po njegovem zaključku težko presoditi: namen kongresov je navezovanje stikov, izmenjava misli, pobuda za nadaljnje delo. Vsega tega je bilo na tem kongresu obilo. Uspeh pokaže bodočnost. (Dalje prih.)

Poročila in kritike

Ob razstavi slovenske povojne knjige. Razstavam iz sveta likovnih umetnosti so se poslednja leta pridružile še razstave, ki nam ne vzbujajo čustev notranjega ugodja ali neugodja z ozirom na svojo kakovostno, temveč z ozirom na svojo količinsko vrednost. Slikam, kipom, gradbenim osnutkom so se pridružile knjige, ki jih moremo takole nemo razstavljene vrednotiti samo po videzu, v kolikor nam niso stare in dobre znanke. Vrednotenje po videzu pa je vrednotenje likovnih umetnosti, bistva in notranje cene besede umetnosti, ki živi svoje pravo življenje mimo okvirne zunanosti knjižnih oprem, ne more dojeti. Z lepo opremo je kakor z lepo obleko. Morda odeva globoko in dragoceno vsebino, morda s puhlim lišpom zakriva le plehkost in praznoto. Grda in pomanjkljiva zunanost ljudi, ki jih ljubimo, sicer boli in boli tudi nelepa zunanost stvari, ki so nam drage. Toda še bolj boli lepota, udobna in topla lepota negovane in razvijane ženske, ob razcapanem pouličnem otročiču in bolj boli razkošna knjiga, namenjena morda prav takšnim lepi in vsega naveličani gospe, ob neobgleni, najmlajši iz rodu na smrt obsojenih za pouk materinega jezika napisani knjižici.

Zato so predavanja skoraj nujno dopolnilo knjižnim razstavam, kajti vrednote zunanje kakovosti in količinske vrednote bi mogle lagodnega ogledovalca pripraviti v preenostransko občudovanje ali v preceneno odklanjanje. In res so bile vse naše dosežke knjižne razstave, razstava češke in slovaške, razstava ženske knjige in tudi poslednja, razstava knjige dvajsetih let najnovejšega razdobja slovenske politične zgodovine, združene s predavanji. Prav ob tej poslednji pa so nam nemi pozdravi znanih, pozabljenih in nepozabljenih knjig, povedali mnogo več, kot so nam mogla, hotela ali smela povedati predavanja. Prikazala so nam dobro in nazorno bolečo neobglenost slovenske koroške in ubogi križev pot slovenske primorske knjige, nam toplo in z ljubeznijo orisala sodobna stremljenja in bogato rast slovenske mladinske knjige; že slovenska lepa knjiga pa še je zvrstila mimo nas skoraj le z imeni piscev in naslovi del in še z oznakami, ki so bile po večini le obrabljeni okrasni pridevniki. Premnogo drugega pa je ležalo s knjigami napovedano na lesenih obstenskih stojalih.

Včasih smo si hoteli dopovedati, da smo med najkulturnejšimi narodi v Evropi. Kdor bi bil presojal stopnje naše kulturnosti po množini razstavljenih mesečnikov in knjig, bi bil res mogel z dvignjeno glavo in samovšečnimi mislimi odhajati z razstave. In vendar so vse besede o naši visoki kulturi le lepa in zlagana, kdo ve, kdaj in čemu nastala bajka. Če se niso besede o kulturi morda čez noč, ne da bi vedeli, kdaj in kako;

sprevrgle v čarobno in uspavajočo pravljico po načinu: некоč je bilo Kakor koli. Nem in bežen razgovor z mnogimi teh knjig in listov je glasno obtoževal to našo lepo in udobno laž in obtoževal še marsikaj in marsikoga. Nad knjigami je lebdel pozdrav pesnika Župančiča slovenski besedi, toda glasneje od tega pozdrava so iz knjig govorile lačne in propadajoče oči, so iz mesečnikov vpila strgana slabotna telesa slovenskih otrok iz Haloz, Slovenskih goric in od drugod, ki bodo morda kdaj v svoji lakoti in razcapanosti vsem lepim pesnikovim željam na kljub prodajali rodno slovensko govorico. Kajti iz teh otrok nam ne morejo zrasti zdravi, notranje svobodni in narodno zavedni ljudje. In dokler ne bodo ljudje v sleherni slovenski vasi zdravi, notranje svobodni in narodno zavedni, bo slovenska zgodovina še dalje zgodovina zamujenih prilik, ki so nam jih pri-tajeno očitale zlasti knjige, nastale in tiskane onstran naših državnih meja, in mnoge opombe k poslednjim desetletjem slovenske zgodovine.

Knjige obtožujejo, obtožujejo . . . in vendar so vse te dolge vrste sadov slovenskega duha kakor zveneče se glaseča posetnica, ki predstavlja v resnici le ubogo in neznatno človeško bitje, in bodo to vse dotlej, dokler ne bomo stopili iz knjig, ki govore posamezniku teden, dva, tri in potem obmolknejo, v življenje in z dejavnimi rokami zagrebli v slovensko zemljo kali vseh dobrin, ki gredo sodobnemu človeku, slovenskemu nič manj kot vsakomur katerega koli človeškega rodu. Nekdo med nami bi moral spregovoriti še glasneje, kot govore knjige in listi, nekdo med nami bi moral imeti pogum, povedati tudi vse ono, česar knjige in listi ne smejo povedati. Nekdo med nami bi moral pred očmi vsega sveta raztrgati lažno posetnico slovenske kulturnosti in začeti pisati novo, resnično. Kdo je najbolj poklican? Nedavno so zbrali najvišje predstavnike slovenske znanosti in umetnosti v slovensko akademijo. Bojim se, da so vsi ti gospodje preveč odmaknjeni od najbolj bolečih in najbolj resničnih bolečin slovenskega življenja; toda kdo bi mogel, smel in moral z večjo dolžnostjo, z večjo pravico in z večjim upanjem na uspeh končno spregovoriti in imenu svojega naroda kot njegovi najvišji vrhovi?

Erna Muser

Gustav Šilih, Beli dvor. Mladinski roman. Založila Tiskovna založba o. r. z o. z. Ljubljana 1938. Ob koncu letošnjih počitnic nas je presenetila na knjižnem trgu novost: knjiga, ki jo označuje kratek, a svojevrsten naslov «mladinski roman». Lanska anketa o izbiri in priljubljenosti čtiva med našo mladino je pokazala, kako svojevrsten prizvok je v imenu «roman» za otroke, ki je zaslužil tam onstran otroštva življenje in njegove skrivnosti. Šilihov roman mladini je delo človeka, ki te slutnje pozna, ki jih z mladimi živo in pristno doživlja, kajti Šilih je pisatelj in pedagog. Njegov mladinski roman, poln dejanj in dogodkov, ki mladega človeka privlačujejo, zajet iz težkih dni naših narodnostnih bojev in grozot svetovne vojne, odlikuje globoko poznavanje duševnih posebnosti razvojne dobe na prehodu iz otroških v deška leta in preko njih v čas nemirnega iskanja, tipanja skozi neznano do sebe samega, zorenja v sebi in dozorevanja v delu in življenju.

Glavni junak romana, Gradnikov Lovrek, potomec gospodarjev ponosnega belega dvora, je fant, ki preživlja polno, harmonično rast v mladost. Otrok, ki mu očetovo propadanje in materina bolezen izostrita čut za realnost življenja, dozori v deška z živim čutom dolžnosti in odgovornosti. V njem se izraža doba prekipeljavajoče moči in stopnje-vane samozavesti, obenem pa se zbudi v njegovem značaju Gradnikov čut pripadnosti k domu in zemlji. Tako se zapiše Lovrek domačiji, ki so jo lahko miselnemu očetu iztrgali z zapeljevanjem, zvijačo in goljufijo. Prirodno nagnenje te dobe k velikim in nenavadnim, često pustolovskim dejanjem se javlja v Lovrekovi pogumni podjetnosti ob raziskovanju podzemskih votlin, fantastičnost domišljije, ki je komaj prerasla pravljichen svet, v Lovrekovih živahnih prividih nesrečne tete Ane.

Lovrek ne ostane niti po očetovem begu in po materini smrti sam. Prišel je v leta, ko si izbere vodnika in mu zaupa. Učitelj Urbančič, mlad, narodno zaveden vzgojitelj poskuša usmeriti Lovrekove sile in Gradnikovo sebično ljubezen do zemlje k tlom, iz

katerih je zrasla. Toda v trenutku, ki je dal Lovreku najtežji občutek krivice in nasilja. Urbančič odpove. «K sreči pa je Lovrek zaupal še enemu», Kotnikovemu Janezu. Prijateljstvo takšnih fantov je svojevrstna vez in Janez se je skaže vreden. Tako Lovrek no-tranje ne izgubi stika z dolino in domom, dasi ga po nedolžnem preženejo v hribe, na Hojanovino. Tam se pogloblja neustrašen in samosvoj, ponosen pastir vase in raste v tilnem opazovanju ljudi do resnih izkušenj. Čase najtežje duševne tesnobe in osamelosti preživlja tu. V prirodni težnji po samotarjenju se zateka Lovro k živinici, v kateri čuti dih življenja, skoraj bližino, na pomlad pa doživi razodetje: mladost... «Pogosto se mu je dozdevalo, da so se napele čezenj nove, še neizpete strune. Sam ni vedel, česa pričakuje in česa pogreša. Ta pomlad mu je prinesla marsikaj novega in njeni prvi tedni so potekali v hrepenenju in razdvojenosti.»

Z rastočim poletjem se Lovrek vse bolj pogreza v nemir, hrepenenje po človeku, po ljubezni... Brezplodno sanjanje, kovanje in malodušno opuščanje načrtov, izgubljanje samega sebe se ga loteva, preti ga speljati na pot v breždan. Takrat spet pride Urbančič, prinese mu knjig in z njimi študija, dela. «Zdaj so se uravnale dečkove kipeče, doslej v praznoto se izgubljaajoče sile k smotrni dejavnosti.» Povrnjeni duševni mir je dal Lovreku, pastirju na Hojanovini, prerajeno samozavest, krepko rast in zdravo, ravno pot. Tako je prišlo do pogumnega spopada z Gradnikovim nasprotnikom, narodnim odpadnikom Miklausinom, do preloma s trdimi in skupimi sorodniki, s Hojanovimi. Lovrek se vrne v dolino, na Gradišče k teti Mici. Z navdušenostjo in odločnostjo mladosti začne znova. Lovrekova volja je dosledna, vsezmagajoča. V njem je mladost, je čudežna sila mladosti. Mlada ljubezen prevzame njegove dni, prilije ognju hrepenenja v njegovi duši. Prinese mu prvo razočaranje. Toda Lovrek je poln resnične, trde preizkušene moči in «trpka grenkoba prvega razočaranja je ojačila njegovo hrepenenje in ga hkratu preoblikovala in izpopolnila», zahotelo se mu je v široki svet. Ta volja ga vodi na vrtnarsko akademijo v Francijo, da mu doživetje zmage. Vendar občutje samote ostane. Lovrek se zateče k pesmi, da bi v njej izkričal vse bolečine. Vse, kar govori v knjigah in revijah o trpljenju in odpovedi, vse je zanj, samo zanj... V srcu vsega življenja se čuti. Toda ostane, kar je: možat in odločen, vedno dosleden Lovro Gradnik. Pogumen nastop v družbi mu pokaže spet Vido, njo, ki jo mlado iskanje kliče.

To je Šilihov roman: živa psihologija mladosti, živa podoba mlade, polne rasti in zoritve. Vsa povest se mi zdi le okvir tej podobi, ki jo ustvarja pisatelj mladini iz iskrenega doživetja mladine. Razumeti jo hoče, dati ji roko na pot, biti ji blizu. Prepričana sem, da ga bodo mladi sprejeli.

Vzgojna tendenca, ki je mladinskemu delu bistvena, je vseskozi jasna in čista, vendar tako nevsiljiva in fina, da jo mladi človek sprejme brez tistega značilnega upora proti slehernemu preproznemu poskusu vzgajanja. Gradniki so naši ljudje, Lovrek čuti, da je sad naših tal. Tudi Ulrik, sin izkoreninjenca Miklausina, pravi: «K vam, drugim me je sililo. Kako sem sovražil naše jalovo in neznačajno odpadništvo...» Lovrek je že v letih zorenja in nastajanja na zunaj vedno cel mož, do neverjetnosti odločen v svojih dejanjih, a plemenit in dober, da ga Ulrik po pravici vprašuje: «Odkod zajemaš svojo moč?» Vseskozi zmaga je pravica in resnica nad lažjo, dobrota nad nasiljem, zakoninjenost in zvestoba nad odpadništvom. Kesanje in prostovoljna pokora rodi odpuščanje. Tako je delo polno živih vzgojnih vrednot, ki jih sprejme mlado srce v doživetju in občutenju, ne v besedah. Jezik je lep in klen, oblika dela, tudi oprema knjige resnično okusna.

Šilihov mladinski roman bo našel mnogo odmeva tudi med odraslimi, ki jim mladost in mlada rast nista tuj svet. Mladini, ki bi ga naj vsekakor dobila, pa bo kot zgodba njenega življenja, pesem njene mladosti.

Anica Černej.

„Dnevnik Marije Baškircve.“ *Prevedla Katarina Špur. Izdala „Umetniška propaganda“.* Marija Baškircva ni toliko znana po svojih slikah, ki so tudi v reprodukcijah širši kulturni javnosti le težko dostopne, kakor po svojem „Dnevniku“, ki ga je pričela

pisati s trinajstim letom in ga pisala vse do svoje prerane smrti. Rodila se je leta 1860 v Rusiji kot hčerka bogatega plemiča. Njeni starši pa so se kmalu preselili v Francijo, ki je postala mali Mariji druga domovina. Ze zelo zgodaj je Marija začutila v sebi globoko nagnjenje do umetnosti. Ker je imela izredno lep glas, se je sprva hotela posvetiti petju, toda bolezen v grlu ji je to preprečila. Zato se je, sledeč klicu svoje umetniške nature, z vso vnamo lotila slikarstva. Tu je v nekaj tednih, ne le s svojim izrednim talentom, marveč tudi z vztrajnim delom dosegla to, kar je drugim uspelo šele po več letih trdega dela in učenja. Njeno slikarsko delo pa še ni doseglo najvišjega izraza, ko ji je smrt leta 1884, kot štiriindvajsetletnemu dekletu, iztrgala čopič iz rok.

«Dnevnik» je zgovorna priča vseh stremenj, dvomov, iskanj, uspehov in porazov Marije Baškirčeve. V njem nam odkriva vso tragiko svoje človeške poti, svojo občutljivo, fino, umetniško dušo, stremečo po uspehih, slavi, sreči in ljubezni. V njem nam odkriva svoje misli o življenju, umetnosti, lepoti, svobodi, o človeku, Bogu in smrti. Misli in občutja, ki jih izraža tu, so tem preenetljivejša, če pomisliš, da jilt je napisala še kot nedorasel človek, napol otrok, in če pri tem upoštevša, da je živila v okolju, ki jo je preje utesnjevalo, kot pa dajalo vzpodbudo njenemu umetniškemu stremljenju ali pa jo navajalo na pot razmišljanja. Res da skrbi za kruh, o kateri sama pravi, da «popolno srečo dosežeš le, če si zadostil materialni strani in te ta ne sili misliti nase tako, kakor te sili prazen želodec»; — te skrbi ona ni poznala. Vkljub temu ji bogastvo ni dajalo «popolne sreče», temveč ji je prožilo le možnost, da si je za svoje študije najemala najboljše učitelje, si nabavljala knjige — Baškirčeva je izredno veliko čitala, ter poznala ne le vso sodobno, temveč tudi vso staro grško in rimsko literaturo, — omogočila pa ji je tudi različna potovanja, na katerih se je doobra spoznala z Italijo, Španijo, Nemčijo in Rusijo. Po drugi strani pa jo je isto bogastvo postavilo v okolje, ki je s svojo konvencionalnostjo in s plehkim stremljenjem po zunanjem blišču dušilo in utesnjevalo njen umetniški polet ter svobodni človeški razvoj. Sama piše v tem «Dnevniku»: «Ali hočete vedeti, zakaj vas edinole zavidam? Da lahko svobodno zahajate v parke... postajate pred umetniškimi izložbami, hodite v cerkve, muzeje in se ob večerih sprehajate po zakotnih ulicah; edino za to svoboda vas zavidam, kajti brez nje skoraj da ne moreš postati resničen umetnik... Kako mi manjka ta svoboda!

Prav tu tiči tudi glavni vzrok, zakaj nimamo velikih ženskih umetnikov... Če bi nas vzgajali tako, kakor moške, bi ta neenakost, ki jo tolikanj obžalujemo, morala izginiti in bi se ločile od moških le po svoji ženski naravi.»

Zanimiva so razmišljanja Baškirčeve o zakonu in ljubezni. Kot trinajsetletno dekle piše v «Dnevniku» o zakonu takole: «Odkod misel, da že z besedo 'zakon' mine vse drugo in nam preostane le še hladno in zadržano prijateljstvo? Čemu skruniti zakon s predstavo žene v copatah, ki se z mažo na nosu trudi, da bi izvlekla od moža denar za obleko? ... Ne vem, čemu naj bi smatrale soproga za domačo žival, ko mu hočemo biti pred poroko kar najbolj všeč? ... Mar so ljudje zato tega mnjenja, ker postane ljubezen v zakonu javna, ali zato, ker to ni več greh in ga je Bog blagoslovil? ... Ljubezen smatra Baškirčeva za edino, vrednoto, ki lahko dá vsebino življenju in ki človeka resnično lahko osreči: «Da, ljubezen čudežno spaja duše. V ljubezni gledaš svet, kakršni bi moral biti... Ljubezen je božanska sama po sebi, se pravi, dokler traja in nas dela popolne nasproti ljubljenu bitju...» Na drugem mestu pa izraža o odnosih med moškim in žensko misli, ki utegnejo marsikoga presenetiti, ki pa pričajo le o njenem finem in globokem gledanju na probleme, ki se v teh medsebojnih odnosih pojavljajo: «Zdi se mi, da se ženska ali moški, ki sta nenehoma zaposlena in mislita le na slavo, ne ljubita tako, kakor oni, ki ne delajo drugega, kakor da ljubijo... Zdi se mi, da ne moreš ljubiti, če nenehoma gledaš človeka pod mikroskopom.»

Cepprav govori Baškirčeva na mnogih straneh svojega «Dnevnika» o ljubezni in se poglablja vanjo, sama ni imela sreče v njej. Deloma zaradi tega, ker je moškega neprestano gledala «pod mikroskopom», deloma zato, ker se kot nadpovprečna žena ni mogla

zadovoljiti z povprečnimi moškimi, ki so se ji bližali in ki so videli v njej le lepo, bogato in duhovito dekle, niso pa mogli razumeti njene globoke in profinjene umetniške duše. Tako je bila Baškircева prisiljena begati od enega moža do drugega. Neprestano je iskala popolnejšega, večjega, enakovrednega moža. Na tej poti iskanja je srečala tudi Maupassanta, katerega pa v življenju nikoli ni videla. Z njim si je le dopisovala in s svojo resnostjo, ostroumjem in visoko inteligenco vznemirjala tega mračnega pesnika.

Baškircева je bila prav za prav vsem svojem življenju povsem osamljena. Domača in najbližja okolica ji ni bila dorasla, ni razumela deklet, ki ves svoj čas posveča le slikarstvu in knjigam; mesto da bi po saloni žela s svojo lepoto uspehe, tovarišice v ateljeju ji zaradi slikarskih uspehov niso bile naklonjene, ljubezen ji je ostala, vkljub veliki žepi po njej, do smrti neutešena in tuja. Ta osamljenost ji je bila z leti tem neznošnejša, ker tudi v Boga, h kateremu se je kot otrok vedno zaupljivo zatekala v svojih nadlogah, ni več mogla verovati: «Rada bi verovala v Boga,» piše v istem «Dnevniku»: «Ali ni povsem naravno, da se želiš zateči k višji sili, ko je vse okoli tebe samo gorje in nikjer nobene rešitve. Tedaj pač skušaj verjeti v neko nadnaravno silo, ki bi jo lahko klical na pomoč. Moliš. Toda premišluj le sekundo, pa ne boš ničesar več verjel. — Bog, ta iznajdba je človeku rešitev iz najhujšega obupa. . . . Le pomislite, kako je, kadar se hočeš zateči k zadnjemu in edinemu zatočišču, pa ne veruješ več vanj. Nikomur se ne morem izpovedati, da bi vsaj v pogovoru našla uteho. Nič, nikogar, nikogar nimam! . . .»

Koliko grozje je bilo v vsem tem, nam verno izpričuje njen «Dnevnik». Kot izredno občutljivi, povsem subjektivni naturi, nagnjeni k neprestanemu opazovanju in razmišljanju, jo je ta osamljenost težila tem bolj, ker je bila zaradi bolezni — v zadnjih dveh letih je postajala gluha in temu se je pridružila tudi tuberkuloza — še občutljivejša. Poslednje strani «Dnevnika» so en sam grozoten krik mladega, osamelega, bolnega človeka, krik po življenju, ki mu vkljub temu, da se ga z vso silo oklepa, vendarle uhaja, blazna bojazen pred smrtjo, ki jo bo dohitela; še preden bo dosegla svoj življenjski cilj, izživelja svojo silno umetniško naravo; našla slavo in vsaj kosček sreče. Te strani «Dnevnika», tako globoke in resnične, je mogel napisati le človek, ki je vso to grozo resnično sam v sebi doživel.

Vkljub temu, da je «Dnevnik» Baškircëve vseskozi subjektiven — dnevnik pač — je vendarle po svoji vsebini, po bogastvu in sili občutij in doživetij, po globini misli in opazovanj, edinstven in je dragocena priča težavne, umetniške in človeške poti — žene, ki se je s svojim talentom skušala in tudi dvignila visoko nad povprečno ženo. Škoda le, da smo ta «Dnevnik», ki je preveden v vse večje jezike, dobili le v izboru in ne v celoti, ter je tako izpadla marsikatera podrobnost, ki bi nam še bolj osvetlila to edinstveno ženo.

M. K.

Rezi Korpar: Ženski koledarček za deset let, s poljudno razlago teorije o dnevih plodnosti in neplodnosti. Samozaložba, 58 str., cena din 6.— Rezi Korparjeva je pred kratkim izdala brošuro «Teorija o dnevih plodnosti in neplodnosti», o kateri smo tedaj poročali. Sedaj je ista pisateljica izdala že takrat obljubljeni «Ženski koledarček». Iz raznih vzrokov (splošno zdravstveno stanje, razne zunanje okoliščine, potovanja, ureitev dela in zaradi urejevanja porodov) je važno za ženo, da ima točen pregled čez periodično ponavljanje svoje menstruacije, da ve, kdaj nastopi krvavitev in ali nastopa v rednih ali nerednih presledkih. Saj je neredna perioda, prepogostna krvavitev ali izostajanje periode lahko znak za marsikatero resno bolezen. Ogino-Knausova teorija je dala temu opazovanju posebno važnost, ker postavlja tezo, ki brez dvoma v mnogih primerih drži, da je žena plodna le določene dni, nekač v sredini periode, sicer pa ne. Tako ta teorija dovoljuje naravno urejevanje porodov. Pisateljica na kratko razlaga to teorijo in dodaje tabelo «Dolžina periodnega razdobja» in dva vzorca za izpolnjevanje ženskega koledarčka — za redno in neredno periodo. Potem pride pravi koledarček — deset listov, pripravljenih, da jih žene po navodilih in lastnih opazovanjih zase izpolnijo. Knjižica ima obliko koledarčka, da jo je lahko nositi pri sebi. — Mislim, da moramo na tem

mestu omeniti, da mnogi znanstveniki še nočejo priznavati veljavnosti O.-K. teorije. Tudi ni točno, da bi dve tretjini žen imele redno periodo — v resnici so redke žene, ki imajo periodo redno, točno na dan. Pravilno poudarja knjižica, da je treba velike natančnosti v zabeleževanju in daljšega opazovanja, preden se more O.-K. teorija s pridom uporabljati v pozitivnem ali negativnem smislu. — Zelo dobro je, da ima koledarček deloma tekst in tudi slovarček v srbohrvaščini. Poglavje o «Poverjenikih» z deloma osebnimi, čeprav brezimnimi izpadi, pa ne spada v ta koledarček. — Koledarček našim čitateljicam toplo priporočamo, ne glede na to, ali so poročene ali ne, ker se bodo naučile opazovati svoje telo in redno zabeleževati spremembe, ki utegnejo biti za njih zdravje važne. Poročenim priporočamo, da ga uporabljajo s posebno točnostjo in natančnostjo. Koledarček se naroča pri pisateljici, Ljubljana VII, Celovška c. 56. O. G.

Navodila staršem ob vstopu otrok v srednjo šolo. Izdal prosvetni oddelek kraljevske banske uprave. 8 str. — To knjižico so letos ob vpisovanju dobili starši zastojn. V njej so na kratko in prav lepo obrazloženi namen srednje šole, pouk, domače delo, (Ne preveč pomagati otroku! Pokaže naj, kar sam zna!), ocenjevanje, (za splošen vtis gre tudi za nadarjenost, pridnost, itd., ne le za to, ali je učenec zadnjič pri tabli «znan»!), Daje nasvete glede nadzorstva otrokovega vedenja, telesne vzgoje, domačega okolja. Tu omenja, žal le prekratko in površno, težka leta otrokovega dozorevanja. Nadalje razpravlja o razmerju med šolo in domom, o govorilnih urah in nesoglasjih med šolo in domom. Ta zadnji del je pisan le preveč enostransko s strani šole in bi bilo dobro, ako bi izdala banska uprava podobno knjižico tudi profesorjem za občevanje s starši. Gotovo so vse našete napake s strani staršev dovolj pogoste, vedno pa le niso starši krivi nesoglasja ... In kakor ne smejo starši vpričo otroka kazati nezaupanja do šole, tako ne sme šola v otroku izpodkopavati zaupanja do staršev. Opazke, kakor: «Ako tega vaši starši ne store, vas nimajo radi ...», so vsekakor neumestne. — Vobče pa zelo pozdravljamo ta poskus zblíževanja med šolo in domom in mu želimo mnogo uspeha. Le zakaj šele ob vstopu v srednjo šolo? Na kmetih, za ljudsko šolo, bi bila razlaga o smotru šole še dosti bolj potrebna! O. G.

Obzornik

Spomenik materam so odkrili koncem oktobra v Parizu. Spomenik sam je arhitektonsko po fotografiji sodeč krasno delo razsežnih dimenzij, ki naj simbolično onzačuje veličino žrtve in trpljenja žene, ki so ji najljubši umirali na bojiščih. — Zakaj ne bi raje postavljali drugačnih spomenikov? Spomenikov, ki bi predstavljali uspehe, radost in polet žene in matere, ki se veseli napredka in življenja svojih otrok?!

V jury-ji za razdeljevanje Bat'ovih literarnih nagrad 1938 (150.00 Kč za štiri najboljša dela v prozi na Češkem in Slovaškem) je kot edina ženska pisateljica M. Tilschova, poleg J. Čapka, P. Eisnerja, dr. Miloslava Novotny-ja i. dr. Ker država letos ne bo podeljevala običajnih literarnih nagrad, bodo Bat'ove nagrade edine na Českoslovaškem.

Julia Hasdeu. Oktobra je bilo 50 let, kar je umrla mlada, komaj 19letna Julia Hasdeu. Kljub svoji mladosti je Julia presenečala svoje učitelje na Sorbonni (pariškem vseučilišču) s svojimi filozofskimi deli in dosegla s svojimi francoskimi verzi priznanje Sully-Prudhomme-a. Njena smrt je očeta globoko potrla in ga pognala v spiritizem, ki je vtisnil svoj pečat njegovim poznejšim delom.

Prva županja v ČSR je ga. Anna Tuvorova, mizarjeva žena, v Mali Bjeli, kraju s 1000 rpebivalci.

Kongres delovnih žen se je vršil prve dni avgusta v Budimpešti. Zahteval je povno večjo enakopravnost žene z možem v poklicnem življenju. Razpravljali so tudi o položaju poklicne žene v bodoči civilizaciji. Senatorka Plaminková je poudarila, da bi morale žene dobiti več vpliva in zakonodavstvo in več mest v odgovornih javnih službah.

Drobna knjižica z veliko vsebine

modeli in kroji za de-

klice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za veze-
nine, ki so uporabne tudi za okras otroških obleke in pred-
pasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred

Dekliško perilo

Darovi za tiskovni sklad

* Darovale so: Po din 16— gg.: Vričko Jožica, Munih Olga; din 13— g. Louise Vodopivec; din 8— g. Darinka Jošt; po din 6— gg.: Ivana Majer, Marija Klemenc, Lida Martelanc, Marta Peček, Gradišar, Zora dr. Cervinkova; po din 4— gg.: Martina Vovk, Alberta Novak, Marija Ponikvar, Anica Zagorc; po din 3— gg.: Frančiška Brečko, Micika Kunaver; din 2— g. Jelica Colović; Lit 5— g. Pavla Srebotnjak. Cenjenim darovalkam iskrena hvala!

Kupujte pri trdkah, ki oglašajo v Ženskem Svetu

*in pri nakupu ne pozabite omeniti, da ste čitali
dotični oglas. S tem koristite svojemu listu.*

Prosimo!

Ob koncu leta pokažite in priporočite list vsem svojim
znankam! Nagovorite jih, naj se naroče nanj vsaj za tri mesece
za poskušnjo.

Tudi četrtnetne plačnice bodo deležne žrebanja nagrad, ki
bodo prihodnje leto posebno privlačne. Točnejše podatke o
nagradah bomo objavili v decemberski številki.

Za vsako prijavljeno novo naročnico, ki bo plačala naročnino
tudi samo za tri mesece, se bo tudi dobila po ena srečka za
žrebanje nagrad.

Tiste, ki še niso poravnale svoje naročnine za tekoče leto,
naj to store nemudoma, da se bodo lahko udeležile žrebanja,
ki bo veljalo le rednim plačnicam.

UPRAVA.

V treh glavah — ena sama misel:
„Kako neki doseže soseda tako
belino pri svojem perilu?“ Tri besede
pojasnijo tajnost: Terpentínovo milo
Zlatorog. To izdatno milo daje gosto
belo peno, ki z malo truda priza-
nesljivo odpravi s perila vso tudi še
tako trdovratno nesnago in pretvori
perilo v sveže duhtečo belino.

TERPENTINOVNO MILO

Zlatorog

Mlade matere,

ki pripravljate perilo
za svojega novoro-
jenčka, naročite si
pri nas polo s 25 mo-
deli in kroji za

vse perilo, ki ga
potrebuje
novorojenček

*

Z naročilom pošljite
din 5.—, lahko tudi
v znamkah

Prvovrstni

šivalni stroji

„Naumann“ v raznih opremah

Velika izbira

otroških vozičkov, igračk

ženska in moška kolesa

„Naumann“ in „Resta“

dobite pri trdkih

S. Rebolj & drug

Ljubljana, Miklošičeva c. 18 — Tel. 35-85

Ugodni plačilni pogoji

